

Telegraful Român

FOAIE RELIGIOASĂ EDITATĂ DE ARHIEPISCOPIA ORTODOXĂ ROMÂNĂ A SIBIULUI

HRISTOS A ÎNVIAT

Ziua Învierii — ziua bucuriei

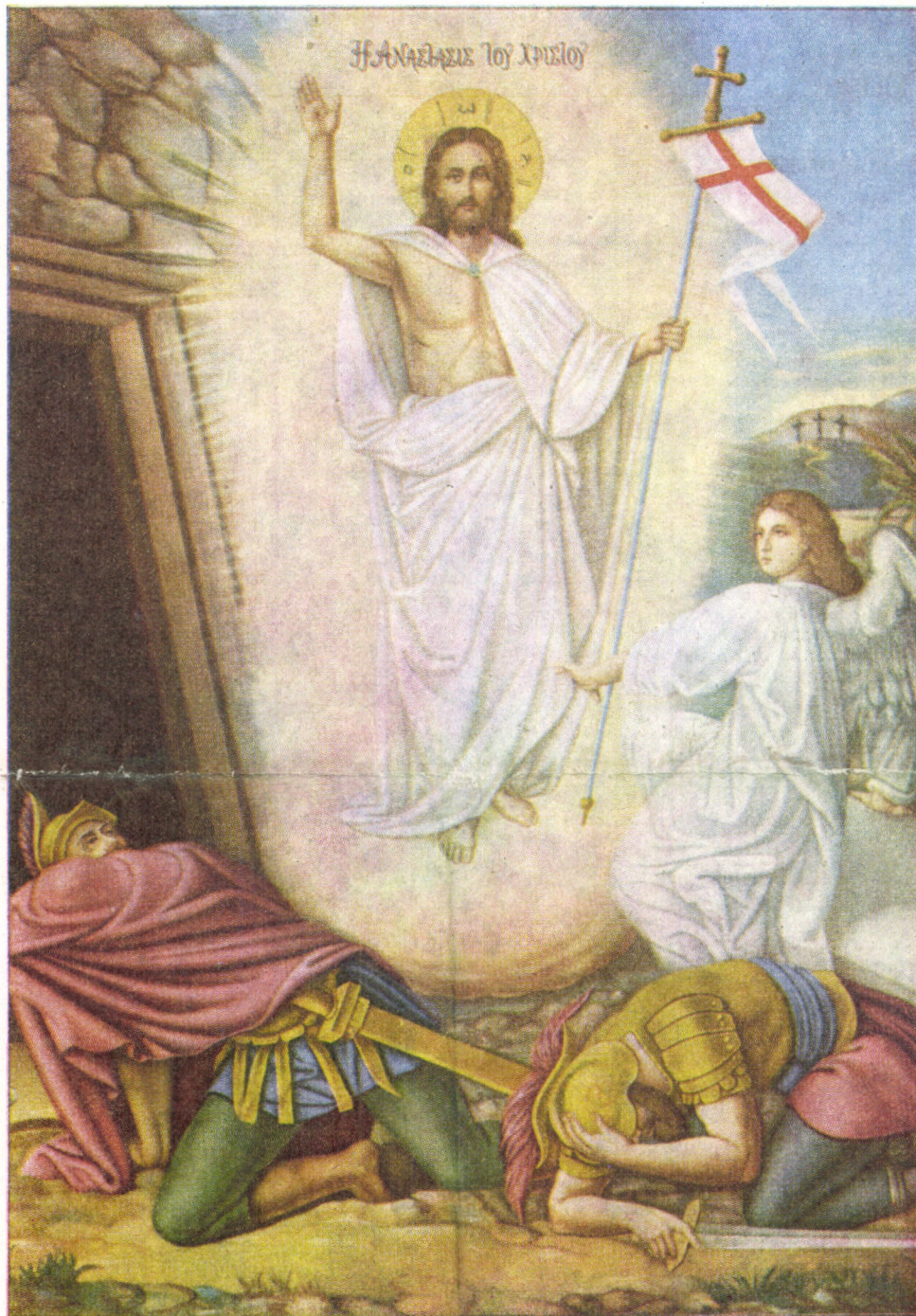
1. Precum în dimineața Învierii acum aproape douăzeci de secole, mironosițele au împrăștiat în Ierusalim vestea uluitoare că „Hristos a înviat”, tot așa de atunci încoace într-o Duminică dimineața din fiecare primăvară, Biserica readuce aminte tuturor creștinilor din lume că evenimentul învierii a avut într-adevăr loc, și că el a încununat, așa cum se și cuvenea, lucrarea lui Dumnezeu pe pământ sub chip de om.

Cântăm cu bucurie nestăpinită, repetată și iar repetată: *Hristos a înviat din morți, cu moartea pe moarte călcând, și celor din morminte viață dăruindu-le!* În loc de orice salut, transmitem fraților cu care ne întâlnim, marea veste: „Hristos a înviat”, și ne-o confirmă cu același entuziasm: „Adevărat a înviat!” Răspunsul e mărturie de credință și însuși Iisus ne asigură că e bine primit, potrivit cuvântului: „Tot cel ce Mă va mărturisii pe Mine înaintea oamenilor, pe acela și Fiului Omului îl va mărturisii înaintea înșelătorilor lui Dumnezeu” (Luca XII, 8).

Prin înviere, Mântuitorul Iisus Hristos și-a dovedit dumnezeirea și a dovedit, în același timp, că Dumnezeu are stăpânire și putere asupra vieții și a morții. Învierea Sa ne-a fost oferită ca argument evident pentru propria noastră nemurire, căci dacă El, Dumnezeu intrupat și om ca fiecare din noi, a înviat înseamnă că fiecare din noi va învia.

După ce s-a încredințat de înviere prin întâlnirea cu Iisus pe drumul Damascului, Sfântul Pavel, a putut formula acea întrebare a cărei logică e mai presus de orice îndoială: „Dacă Hristos a înviat din morți, atunci cum de zic unii din voi că nu este învierea morților?” (I Cor. XV, 12). Credința în înviere se sprijină pe faptul verificat al învierii lui Hristos: „Mai pe urmă decât toți mi s-a arătat și mie”, afirmă clar Sfântul Pavel, în scris, sub semnătura (I Cor. XV, 8, XVI, 21). Și Sfântul Petru spune: „Pe acest Iisus, Dumnezeu L-a înviat și la aceasta noi cu toții stătem martori” (F. Ap. II, 32). Și pentru dñsul învierea a fost „un fapt” (F. Ap. III, 15),

(Continuare în pag. a 2-a)

† ANTONIE
Mitropolitul Ardealului

Învierea Domnului și Biserica

Solemna chemare a clopotelor ne adună din nou în sfintele lăcașuri de închinare, ca să ne reculegem cu prilejul marelui praznic al Învierii Domnului și Mântuitorului nostru Iisus Hristos.

Orî de cîte ori ne aflăm în casa Domnului și a sufletelor noastre ne simțim oșebit de bine, căci ne bucurăm și ne mîngîiem, ne luminăm și ne întărim cu sfinte rugăciuni, ziditoare învățături și duioase cîntări. „Doamne, cît de bine și de frumos este ca frații să locuiască împreună”, zice pe bună dreptate Proorocul David (Psalmul 132, 1). Și dacă este așa, cu cît mai îmbucurați avem dreptul să fim în luminata sărbătoare a Paștilor, „pe care a făcut-o Domnul să ne bucurăm și să ne veselim într-însa” (Psalmul 117, 24).

De Paști toată Biserica intonează cu în-sufletire cîntarea de biruință: „Hristos a înviat din morți cu moartea pe moarte călcînd și celor din morminte viață dăruindu-le.” Cîntăm adică învierea lui Iisus și ne prosternem înaintea ei, căci nu poate fi minune mai mare decît aceasta. Copleșiți apoi de uimire, întovărășim pe toți cei care, mironosițe, apostoli, ucenici ori fericiți martori ai neobișnuitului eveniment, au putut să vadă, să stea împreună și să asculte pe Domnul pînă cînd S-a înălțat la cer.

Într-adevăr timp de patruzeci de zile după ce a lăsat mormîntul gol, Iisus-Domnul înviat S-a aflat printre ai Săi veselindu-le inima și îmbogățindu-le mintea cu învățături transmise peste veacuri tuturor creștinilor. Asupra uneia din aceste învățături desprinsă din chiar arătările Mîntuitorului de după înviere să poposim împreună cîteva momente.

Cîtînd cu atenție sfintele Evangheliile constatăm că unsprezece au fost împrejurările în care Mîntuitorul înviat S-a arătat de la scularea Sa din morți și pînă la mărta înălțare la cer. „Mai întîi” S-a arătat Mariei Magdalena în dimineața învierii (Marcu 16, 9) cînd a găsit-o plîngînd la mormînt și i-a poruncit să vestească ucenicilor marea minune (Ioan 20, 14—18). Imediat apoi S-a arătat femeilor mironosițe trimițîndu-le

(Continuare în pag. a 2-a)

† NICOLAE
Mitropolitul Banatului

Cuminecarea pascală

Scopul suprem al iubirii creștine îl constituie unirea credincioșilor cu Hristos în Sfînta Biserică. Ea se realizează printr-o rînduială tradițională, în forma consacrată liturgică a Sfintei Cuminecături. Euharistia este ospățul cu scumpul trup și sînge al Mîntuitorului; ea este „hrana nemuririi”, este „foc care arde”, este „pîine cerească”, este „dar minunat” și taină mai presus de orice altă taină. Cel

mai de seamă prilej al Cuminecării, în Biserica Ortodoxă, ni-l oferă luminatul praznic al Învierii Domnului. Căci ziua de Paști este ea însăși un mod al descoperirii iubirii lui Dumnezeu față de noi. Este vorba despre dragostea pe care un imn din canonul învierii ne-o arată prin aceste cuvinte:

(Cont. în pag. a 4-a)

Pr. prof. Ilie Moldovan

„Învierea lui Hristos văzînd să ne închinăm Sfîntului Domnului Iisus, Unuia celui fără de păcat. Crucii Tale ne închinăm, Hristoase, și sfîntă învierea Ta o lăudăm și o slăvim; că Tu ești Dumnezeu nostru, afară de Tine pe altul nu știm, numele Tău numim. Veniți, toți credincioșii, să ne închinăm sfintei învierii lui Hristos. Că iată a venit, prin Cruce, bucurie la toată lumea. Totdeauna binecuvîntînd pe Domnul, lăudăm învierea Lui, că răstîgnire răbdînd pentru noi, cu moartea pe moarte a strîcat.”

(Din stihirile Paștilor)

CUVÎNT DE ÎNVĂȚĂTURĂ

Al celui între sfinți Părintelui nostru Ioan Gură de Aur, arhiepiscopul Constantinopolului, în sfînta și luminata zi a slăvitei și mîntuitoarei învierii a lui Hristos, Dumnezeu nostru:

De este cineva binecredincios și iubitor de Dumnezeu, să se bucure de acest Praznic frumos și luminat. De este cineva slujitor înțelept, să intre, bucurîndu-se, întru bucuria Domnului său. De s-a ostenit cineva postînd, să-și ia acum răsplata. De a lucrat cineva din ceasul cel dintîi, să-și primească astăzi plata cea dreaptă. De a venit cineva după ceasul al treilea, mulțumînd să prăznuiască. De a ajuns cineva după ceasul al șaselea, să nu se îndoiască, nicidecum, căci cu nimic nu va fi păgubit. De a întîrziat cineva pînă în ceasul al nouălea, să se apropie, nicidecum îndoindu-se. De a ajuns cineva abia în ceasul al unsprezecelea, să nu se teamă din pricina întîrzierii, căci dărnice fiind Stăpînul, primește pe cel de pe urmă ca și pe cel dintîi, odihnește pe cel din al unsprezecelea ceas ca și pe cel ce a lucrat din ceasul dintîi; și pe cel de pe urmă miluiește, și pe cel dintîi mîngîie; și acelaia plătește, și acestuia dăruiește; și faptele le primește; și gîndul îl ține în seamă, și lucrul îl prețuiește, și voința o laudă.

Pentru aceasta, intrați toți întru bucuria Domnului nostru: și cei dintîi, și cei de al doilea, luați plata... Cei ce v-ați înfrînat și cei ce nu v-ați înfrînat, cinstiți ziua. Cei ce ați postit și cei ce n-ați postit, veselii-vă astăzi. Masa este plină, ospătați-vă. Vițelul este mult, nimeni să nu iasă flămînd. Gustați toți din ospățul credinței; împărtașiți-vă toți din bogăția bunătății. Să nu se plîngă nimeni de lipsă, că s-a arătat împărăția cea de obște. Nimeni să nu se tînguiască pentru păcate, că din mormînt iertare a răsărit. Nimeni să nu se teamă de moarte, că ne-a izbăvit pe noi moartea Mîntuitorului; a stîns-o pe ea Cel ce a fost ținut de ea. Prădat-a iadul Cel ce s-a pogorît în iad; umplutu-l-a de amărăciune, fiindcă a gustat din trupul Lui. Și aceasta mai înainte

(Continuare în pag. a 2-a)

„Pe Soarele cel mai înainte de soare, Care a apus oarecînd în mormînt, întîmpinatu-L-au către dimineață, căutîndu-L ca pe o zi, mironosițele femej și una către alta strigau: o prietenelor, veniți să ungem cu miresmă Trupul cel de viață purtător și îngropat, Trupul care a înviat pe Adam cel căzut, Care zace în mormînt. Să mergem, să ne sîrguim ca și magii și să ne închinăm și să aducem miruri în loc de daruri Celui ce nu în scutece ci în giulgiu a fost înfășurat și să plîngem și să strigăm: O, Stăpîne, scoală-Te, Cel ce dai celor căzuți ridicare.”

(Icosul învierii)

Crucea și Învierea Domnului în slujbele Bisericii

Crucea și Învierea Domnului ocupă un loc central în cultul Bisericii Ortodoxe. Nu există serviciu religios în care să nu se amintească într-un fel oarecare despre semnificația crucii și a învierii Domnului nostru Hristos în lucrarea de mîntuire a neamului omenesc. În serviciile religioase

zilnice întîlnim rugăciuni, imne și cîntări în care se arată însemnătatea jertfei Mîntuitorului pe cruce și a învierii Lui din mormînt.

Deosebit de aceasta cultul Bisericii are o cunună de cîntări în anu-

(Cont. în pag. a 3-a)

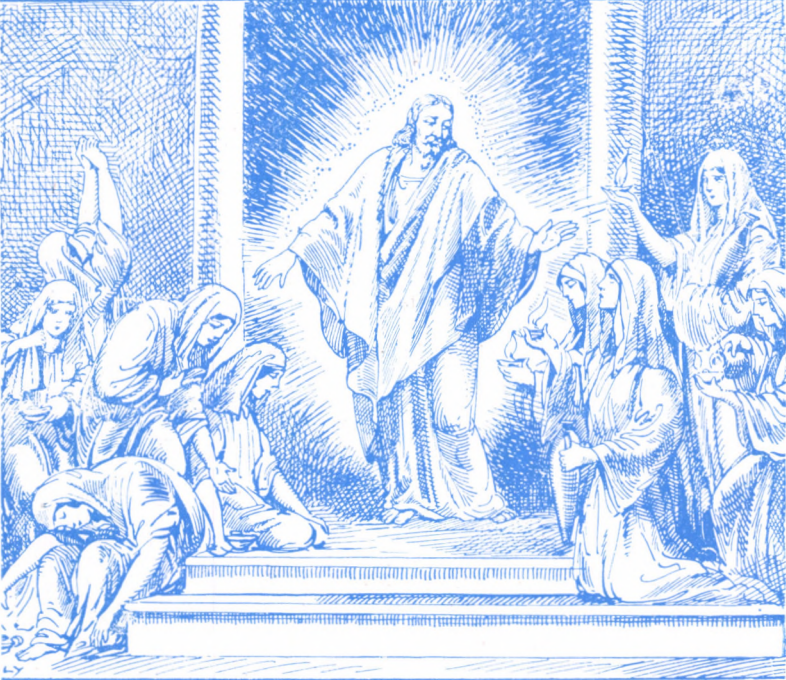
† VASILE
Episcopul Oradiei

Ziua Învierii — ziua bucuriei

(Continuare din pag. 1)

adică nu o închipuire, nu o iluzie, nu o amăgire, nu o părere. A fost un fapt atât de evident, atât de constringător — cum sînt de altfel toate faptele — încît Sfîntul Petru și Sfîntul Ioan Evanghelistul spun într-o voce: „Nu putem să nu grăim cele ce am văzut și am auzit” (F. Ap. IV, 20).

nu l-au crezut. Aici afirmația verbală nu a avut efect. Trebuia altceva. Și atunci le-a oferit o altfel de dovadă, în fața căreia n-au mai avut ce obiecta. Mai întîi le-a pus o întrebare oarecum ciudată: „Ce este mai ușor: a zice paralizatului: ți se iartă păcatele? Sau a zice: scoală, ia-ți patul și

2. În cursul vieții Sale pămîntești Mîntuitorul i-a anunțat de mai multe ori pe ucenicii Săi că va fi răstignit și că va învia (Marcu VIII, 32, X, 32, XI, 34; Luca XVIII, 33 ș.a.). Le-a spus-o chiar cu aceste cuvinte. Odată le-a spus-o și printr-o metaforă, printr-o asemănare, cînd i-au cerut un semn prin care să-și dovedească afirmația că e trimis de Dumnezeu: „Dărimi templul acesta și în trei zile îl voi zidi la loc”, le-a răspuns, înțelegînd prin „templu” trupul Său: omorînd trupul meu — precum veți și face — și a treia zi îl voi învia! De fapt Mîntuitorul profeteja cele ce urmau să se întîmple.

Mîntuitorul și-a dovedit întotdeauna afirmațiile, învățăturile, sfaturile și unele acte, utilizînd două metode: *Puterea cuvintelor*, adică argumentarea logică limpede și la îndemîna oricărei minți obișnuite cu gîndire corectă, și *puterea faptelor*.

Atunci cînd unii nu s-au lăsat convinși de cuvînt, i-a convins cu fapta, cu o mîjnune făcută pe loc, în fața lor și argumentul faptei a fost chiar mai puternic decît al cuvîntului.

Iată cîteva exemple de argumentare magistrală prin cuvînt: „Cine din voi mă va vîdi de păcat? Iar de vă spun adevărul, pentru ce nu mă credeți?” (Ioan VIII, 46). Altă dată i-a apostrofat ironic: „Multe lucruri bune v-am arătat de la Tatăl meu; pentru care din ele voiați să mă ucideți cu pietre?” (Ioan X, 32).

Să ne amintim și de replica extraordinară pe care a dat-o celor care l-au întrebat dacă trebuia s-o ucidă cu pietre pe o femeie păcătoasă, precum scria în Legea veche: „Cel ce este fără de păcat între voi, să arunce cel dintîi cu piatra în ea” (Ioan VIII, 7). N-a mai aruncat niciunul. Au plecat rușinați. Nu fără motive solide au exclamat cei care l-au ascultat pe Iisus că: „Niciodată n-a grăit un om așa, ca omul Acesta” (Ioan VIII, 46).

Iisus făcea mereu apel la „judecata după dreptate” (Ioan VII, 24), adică la judecata sănătoasă, conformă cu legile gîndirii.

Iată un exemplu despre felul cum convingea cu fapta:

Episodul vindecării slăbănogului din Capernaum este tipic în această privință. După ce i-a iertat păcatele slăbănogului, cărturarii prezenți au gîndit: „De ce grăiește Acesta asemenea hule? Cine poate să ierte păcatele decît numai unul, Dumnezeu?” Așa și era. Gîndirea lor era corectă. Dar cum îi putea Iisus convinge că avea această putere? Pe cuvînt

umblă?” Ușor era a le zice pe amîndouă, iar problema era alta: Cine ar fi putut ridica cu adevărat pe cel paralizat, din patul său, printr-o minune? Căci numai cel care ar fi putut face o astfel de minune, ar fi dovedit că avea și dreptul de a ierta păcatele, că avea adică un mandat în acest sens de la Dumnezeu, sau că era Dumnezeu El însuși.

Cărturarii nu i-au răspuns la întrebare, pentru că era prea evident că amîndouă erau imposibile de făcut de către oameni. Și atunci Iisus le-a demonstrat că pentru El amîndouă erau posibile: „Ca să știți că Fiul Omului are putere a ierta pe pămînt păcatele, i-a zis celui paralizat: „Ție îți grăiesc: scoală, ridică-ți patul și mergi la casa ta.” Și Sfîntul Evanghelist Marcu ne spune că îndată s-a sculat bolnavul și, ridicîndu-și patul, a ieșit înaintea mulțimilor...

Abia atunci cărturarii bănuitori nu s-au mai îndoit și nu i-au mai contestat lui Iisus dreptul de a ierta păcatele, văzînd că a fost în stare de o asemenea minune. Fapta aceasta i-a copleșit și au mărturisit că: „niciodată n-au mai văzut asemenea lucruri” (Marcu V, 7—12).

3. Am auzit cu tristețe, în săptămîna care a trecut în slujbele noastre, toată istorisirea Patimilor Domnului. Am văzut că deși Mîntuitorul îi prevenise pe ucenicii Săi că va pămîni și că va învia, nu prea au luat aminte la această proorocie. Unii chiar s-au lepădat de El, cu prea mare ușurință, „de frica iudeilor”. Declarația lui Iisus că va învia, nu i-a convins.

Trebuie să mărturisim că o astfel de declarație era în măsură să nu-i poată convinge. Era ceva prea cu totul neobișnuit nou, ceva prea cu totul împotriva a ceea ce știau ei că se întîmplă cu morții, odată ce au trecut pragul dincolo de viață.

Iată de ce în Planul cel veșnic al lui Dumnezeu era prevăzută învierea lui Iisus Hristos în iapt, după o moarte adevărată, controlată, constatată, și după o îngropare și o ședere de trei zile într-un mormînt adevărat, în care să fie îngropat în văzul lumii. Iisus trebuia să moară în văzul tuturor și să învieze de asemenea în văzul tuturor, cu martori care să spulbere orice îndoială asupra minunii. Iisus trebuia să-și încoroneze propovăduirea și să-și sacralizeze învățătura — să arate că vine direct de la Dumnezeu — printr-un fapt extraordinar, și acesta nu putea fi altul decît propria Sa înviere din morți, ca să demonstreze că sufletul este nemuritor, că Dumnezeu este stăpîn al vieții și al morții, și că El însuși era Fiul lui Dumnezeu.

Fără o asemenea faptă, ucenicii nu l-ar fi crezut Dumnezeu și l-ar fi uitat repede, chiar dacă l-au iubit foarte mult și chiar dacă învățătura Lui i-a fascinat. Fără o asemenea faptă, nici învățătura, nici amintirea Lui n-ar fi ajuns pînă la noi. Ar fi rămas precum învățăturile altor filozofi moralisti, interesantă, înaltă, dar omenească. Fără învierea lui Hristos din morți creștinismul n-ar fi existat, nu s-ar fi răspîndit, n-ar fi murit nici un martir pentru el, Biserica nu s-ar fi întemeiat și n-ar fi durat pînă azi.

Învierea a fost constatată de martorii oculari. Sfîntul Pavel îi enumără: Mironosițele, Petru, apoi cei doisprezece, apoi mai bine de cincisute de frați, „dintre care cei mai mulți trăiesc pînă acum” (I Cor. XV, 6), apoi el însuși, Pavel. De la aceștia, prin Sfînta Scriptură a Noului Testament și prin Sfînta Tradiție, adevărul învierii ne-a fost transmis și nouă, din generație în generație, noi primindu-l prin credință și luminîndu-ne viața și destinele prin el.

Așa, prin credința în Învierea Lui, știm că și noi vom învia. Acum putem înțelege învățătura Mîntuitorului cînd zice: „Voia Tatălui Celui ce M-a trimis este aceasta, ca din tot ce Mi-a dat să nu pierd nimic, ci să-l înviez în ziua cea de apoi”, și: „Ca tot cel ce vede pe Fiul și crede în El să aibă viață veșnică și să-l înviez în ziua cea de apoi” (Ioan VI, 39—40).

Acum e limpede de ce Mîntuitorul a afirmat cînd era încă pe pămînt: „Lucrurile pe care Eu le fac, mărturisesc pentru Mine că Tatăl Meu M-a trimis” (Ioan V, 36). Și-a fundamentat cu bună știință învățătura și mărturisirea Sa despre Dumnezeu, pe ceea ce putea fi mai clar și mai convingător: pe faptele Sale, pe minunile Sale, pe Învierea Sa.

Învierea confirmă răspunsul pe care l-a dat căpeteniei preoților iudei în timpul procesului Său la întrebarea: „Tu ești Hristosul, Fiul Celui binecuvîntat?” Iisus a răspuns: „Eu sînt, și veți vedea pe Fiul omului șezînd de-a dreapta puterii și venînd pe norii cerului” (Marcu XIV, 61—62). Căpetenia i-a pus însă întrebarea numai pentru a-l găsi motiv de condamnare, nu pentru a-l crede. Și chiar din aceasta i-a făcut capul de acuzare, încadrîndu-l în codul penal iudaic, care prevedea pentru blasfemie pedeapsa capitală, căci a te da drept Fiul lui Dumnezeu era socotită cea mai mare blasfemie. Dacă zeoasa căpetenie ar fi putut prevedea că peste cîteva zile Cel judecat va învia din morți, altfel și-ar fi măsurat cuvintele!

Noi însă, știînd că Iisus a învia, credem în El și în toată învățătura Lui, și Ziua Învierii este pentru noi Ziua bucuriei.

CUVÎNT DE ÎNVĂȚĂTURĂ

(Continuare din pag. 1)

înțelegînd-o Isaia, a strigat: Iadul, zice, s-a amărît, întîmpinîndu-Te pe Tine jos: amărîtu-s-a, că s-a stricat. S-a amărît, că a fost batjocorit; s-a amărît, că a fost omorît; s-a amărît, că s-a surpat; s-a amărît, că a fost legat. A primit un trup și de Dumnezeu a fost lovit. A primit pămînt și s-a întîlnit cu cerul. A primit ceea ce vedea și a căzut prin ceea ce nu vedea. Unde-ți este, moarte, boldul? Unde-ți este, iadule, biruința? Inviat-a Hristos și tu ai fost nimicit. Sculatu-s-a Hristos și au căzut diavolii. Inviat-a Hristos și se bucură îngerii. Inviat-a Hristos și viața stăpînește. Inviat-a Hristos și nici un mort nu este în groapă; că Hristos, sculîndu-se din morți, începătura celor adormiți s-a făcut. Lui se cuvine slava și stăpînirea în vecii vecilor. Amin.

Învierea Domnului și Biserica

(Continuare din pag. 1)

și pe ele să-i anunțe pe apostoli despre cele întîmplate (Matei 28, 10.) De asemenea S-a arătat lui Petru (Luca 24, 34; I Cor. 15, 5), precum și ucenicilor Luca și Cleopa pe drumul către Emaus, care l-au recunoscut întru binecuvîntarea și frîngerea pîinii (Luca 24, 13—35; Marcu 16, 12—13). La fel S-a arătat apostolilor fără Toma (Luca 24, 36—49; Ioan 20, 19—23), dar avînd alături pe „cei ce erau împreună cu ei” (Luca 24, 33). Toate acestea s-au petrecut între dimineața și seara „celei dintîi zile a săptămîinii”, adică în chiar Dumnica Învierii.

La opt zile după înviere, Mîntuitorul S-a arătat apostolilor împreună cu Toma (Ioan 20, 24—29), din nou apostolilor la marea Tiberiadei (Ioan 21, 1—24) și încă o dată apostolilor pe muntele Galileii (Matei 28, 16—20).

Ultimele arătări s-au făcut „la peste cinci sute de frați” (I Cor. 15, 6), Apostolului Iacov (I Cor. 15, 7) și în fine tuturor apostolilor la înălțare (Marcu 16, 19—20; Luca 24, 50—53).

Patruzeci de zile țin arătările Domnului după înviere la ore, intervale și locuri diferite: la mormînt, în Ierusalim, pe drumul către Emaus, la marea Tiberiadei, pe muntele Galileii, spre Betania; la persoane diferite: femeilor mironosițe, apostolilor, ucenicilor și multor alora cunoscuți Sfîntului Pavel pe care acesta, la interval de 20 ani, îi va invoca drept martori oculari (I Cor. 15, 6). E un timp de control, de verificare și de convingere. Femeile vin la mormînt cu miresme și cu lacrimile părerii de rău după învățătura lor. Apostolii nu cred că a învia pînă ce nu văd mormîntul gol și pe El însuși cînd răsare în mijlocul lor ca să-l pipăie și să vorbească cu El. Toma nu crede pînă ce nu pune degetul pe rane, nici Luca și Cleopa pînă ce nu le frînge pîinea și nu mănîncă cu ei. Odată convinși, ei vestesc învierea cu tărie și fără încetare.

Ce reținem însă din arătările Mîntuitorului după înviere — pe lângă cele acum spuse — este faptul că majoritatea se petrec în fața mai multora: femeilor mironosițe, apostolilor, ucenicilor, credincioșii. Și atunci cînd se arată doar Mariei Magdalena, lui Petru sau lui Iacov, cazurile acestea ori ne sînt descrise prea sumar pentru a cunoaște exact împrejurările în care s-au produs (e vorba de arătările către Petru și Iacov), ori se fac cu scopul de a fi vestiți apostolii (prima arătare înaintea Mariei Magdalena). Altcum însă întîlnirea cu Iisus, experiența pascală pe care o fac martorii sculării Lui din morți, părăsînd la „puterea învierii Lui” (Filipeni 3, 10), se întîmplă mereu într-o comunitate mai restrînsă sau mai largă, simburele Bisericii care se va întemeia vizibil la Cincizecime.

Deși încă neconstituită ca atare, Biserica este prezentă în arătările publice ale Domnului de după înviere și prin cel puțin trei din tainele ei: botezul, euharistia și pocăința. Astfel cînd a stat împreună cu apostolii înainte de a se înălța la cer le-a spus: „Mergeti în toată lumea și propovăduiți Evanghelia la toată făptura. Cel ce va crede și se va boteza se va mîntui, iar cel ce nu crede se va osîndi” (Marcu 16, 15—16). Întîlnirea cu Luca și Cleopa pe drumul Emausului apoi, se transformă într-o adevărată euharistie, căci stînd la masă „a luat El pîinea, a binecuvîntat, a frînt și le-a dat” (Luca 24, 30). În fine cînd apostolii împreună cu Toma erau adunați și a venit Iisus la ei, între altele le-a spus că vor

trebui să propovăduiască pocăința în numele Său „spre iertarea păcatelor” (Luca 24, 47; cf. Ioan 20, 23).

Prin urmare faptul învierii ne apare strîns legat de Biserica pe care a întemeiat-o Cel sculat din morți, adevărit la rîndul său nu prin înșii izolați care au crezut, ci prin comunitatea apostolilor, ucenicilor și în general a tuturor acelor care au urmat dintru început pe Mîntuitorul. De aceea învierea este praznicul Bisericii, al Bisericii formată din primii martori ai minunii pascale și a urmașilor lor de atunci și pînă astăzi care, întocmai lui Pavel — și el părăs al unei arătări a Domnului (I Cor. 15, 8) — îl „vîd” pe Iisus cu ochii luminați de credință.

*

Am stăruit asupra laturii bisericești a învierii Domnului întrucît Biserica luată în înțelesul de comunitate a credincioșilor și totodată așezămînt dumnezeiesc întemeiat de Iisus Mîntuitorul spre izbăvirea noastră, este aceea care a păstrat — ea și numai ea — pe Hristos biruitorul morții. Iar cînd vorbim de Biserica n-o vedem restrînsă la marginile puse de judecata obișnuită ci, potrivit vîrrei Aceluia care a întemeiat-o, identificată însăși lumii, cu viața și nevoile, cu greutățile și bucuriile, cu așteptările și împlinirile ei.

Iată de ce potrivit învățăturii creștine învierea ne leagă strîns de semenii, de fiecare în parte și de toți la un loc, de comunitatea omenească căreia aparținem. Drept urmare Sf. Evanghelist Ioan ne arată că prin faptul sculării din mormînt a Domnului și „pentru că iubim pe frați, am trecut noi înșine din moarte la viață; cine nu iubește pe fratele său rămîne în moarte” (I Ioan 3, 14). Este clar deci că iubirea, niciodată numai în vorbe ci mereu răsrîntă asupra semenilor, constituie dovada legăturii cu Iisus înviaț. Sf. Apostol Pavel la rîndul său talmăcește astfel raportul dintre învierea lui Iisus și comportarea creștinilor: „... dacă am murit împreună cu Hristos, credem că vom și viețui împreună cu El, știînd că Hristos, înviaț din morți, nu mai moare. Moartea nu mai are stăpînire asupra Lui. Căci ce a murit, a murit păcatului odată pentru totdeauna, iar ce trăiește, trăiește lui Dumnezeu. Așa și voi, socotiți-vă că sințeti morți păcatului, dar vii pentru Dumnezeu, în Hristos Iisus, Domnul nostru. Deci să nu împărățească păcatul în trupul vostru cel muritor, ca să vă supuneți pozelor lui; nici să nu vă faceți mădularele voastre arme ale nedreptății pentru păcat, ci înțifașiți-vă pe voi lui Dumnezeu, ca vii, sculați din morți, și mădularele voastre ca arme ale dreptății pentru Dumnezeu” (Rom. 6, 8—13). Nu poate fi îndoială că renunțarea la păcat și săvîrșirea dreptății au valoare numai în raport cu semenii noștri cărora, trăind în duhul Hristosului celui viu, trebuie să nu le mai cășunăm rele prin păcatele săvîrșite, nici să-i mai nedreptățim prin neleguirile comise.

Îmboțîindu-ne cugetele cu astfel de învățături în ziua purtătoare de lumină a Învierii Domnului, să ne rugăm „ca iubirea noastră să prisosească tot mai mult, în cunoștință și în orice simțire, precum zice Apostolul, ca să putem prețui cele ce sînt mai de tolos și ca să fim lămurii și fără prihană pentru ziua lui Hristos, spre mărirea și lauda lui Dumnezeu” (Filip. 1, 9—11).

Mărturisirea Sfântului Apostol Toma

Mărturisirile evanghelice despre Patimile și moartea Domnului fac dovada reală că El a murit cu adevărat pe cruce. Din una dintre aceste mărturisiri aflăm că din Trupul său pironit și străpuns cu sulița, de către un ostaș roman, a ieșit „singe și apă” (Ioan 19, 34), ceea ce era un semn incontestabil că cel răstignit murise. Despre adevărul morții Sale un alt loc din Sfânta Scriptură zice: „Și venind (ostașii) la Iisus au văzut că a murit și nu i-au zdrobit picioarele” (Ioan 19, 33). Așadar, trupul Său când a fost coborât de pe cruce, nu se afla în stare de agonie ci era lipsit de viață, era mort.

Dar și realitatea învierii lui Iisus din morți este dovedită cu mărturie foarte clare. Acestea sînt arătările Sale după înviere, precum: Mariei Magdalene (Ioan 20, 1), celor doi ucenici pe drumul către Emaus (Luca 24, 13 și urm.), apostolilor când lipsea Toma (Ioan 20, 19 și urm.), apoi cînd era de față și Toma (Ioan 20, 26 și urm.), și de asemenea și cu alte prilejuri.

Cum au primit apostolii vestea învierii lui Iisus Hristos? Se remarcă, la ei, oarecare îndoială. N-au primit vestea învierii fără pregetări. Credența lor n-a fost o simplă credulitate. Ei înșiși așteptau probe doveditoare, vrednice de crezare. Spunîndu-li-se că El este viu s-au grăbit să ajungă la mormînt, și fiind acolo, l-au aflat gol, mirîndu-se de cele ce vedeau, adică de faptul că giulgiurile singure erau puse de-o parte.

Credența femeilor în învierea lui Iisus, a fost mai puternică, însă apostolii nu le-au crezut (Luca 24, 11). Nici pe ucenicii care au călătorit cu Iisus pe drumul care duce la Emaus nu i-au crezut (Marcu 16, 13), fapt pentru care „Iisus i-a muștrat pentru necredința lor” (v. 14).

Sfîntul Evanghelist Luca mărturisește că în vremea unei arătări, cînd Iisus se afla cu ei, aceștia „nu credeau că El este și se mirau... crezînd că văd duh” (24, 36—41), fiind necesară explicația Mîntuitorului „că așa trebuia să pătimească Hristos și să învieze a treia zi din morți” (v. 44—46), dovedîndu-le că este El și prin aceea că a mîncat împreună cu ei.

Sfîntul Evanghelist Ioan a crezut înaintea lui Petru (Ioan 20, 8), care — Petru — aplecîndu-se în mormînt se mira în sine de ceea ce se petrecuse (Luca 24, 12), căci ucenicii încă nu știau Scriptura, că Iisus trebuia să învieze din morți (Ioan 20, 9).

În timpul arătării Sale apostolilor Săi, Iisus a venit în mijlocul lor, a vorbit cu
LUCIAN FĂGĂRAȘANUL, Episcop-vicar

Continuare în pag. a 6-a)

„Veniți de luați lumină!”

Cele două mari evenimente din istoria credinței noastre creștinești, Nașterea și Învieria Domnului, stîrnesc în sufletele noastre ecouri, vibrații, trăiri unice. Dacă la Crăciun trăim an de an simțămîntul, unic, că noi, fiii Pămîntului, nu sîntem abandonați în această imensitate cosmică, ci, prin „Emanuel”, știm că „Dumnezeu este cu noi”, că prin întruparea Fiului Său Părintele nostru ceresc, marele nostru Ziditor, ne-a dat mărturie concretă cum nu se poate mai vădită despre negrăita Sa iubire și purtare de grijă față de noi, la Paști, prin Învieria Mîntuitorului nostru Iisus Hristos, avem iarăși simțămîntul unic al nemuririi noastre, trăim an de an certitudinea absolută a veșniciei noastre.

Simțămîntul acesta al veșniciei a fost și este profund înrădăcinat în obșteea cea mare a credincioșilor satelor noastre mai ales, unde, la Paști cu deosebire, se trăiește aievea comuniunea cu toți ai noștri plecați pe celălalt tărîm, cînd în cimitire în special, în aceste uriașe dormitoare, se nasc pe cărările nevăzute ale sufletului, adevărate dialoguri între cei de aici și cei adormiți în Domnul, „părinți și frați ai noștri”, realități cu adevărat impresionate, care au dat tărie poporului nostru în încercările istorice prin care a trecut, precum și vigoare și frumusețe morală în viața sa de zi cu zi. Acum parcă, în aceste zile ale Păsesimilor, se face mai vădită fericită imbinare a credinței în nemurire a dacilor cu certitudinea învierii și vieții noastre veșnice, adusă în lume de Iisus Hristos, Domnul nostru.

Astfel de constatări il făceau desigur pe Lucian Blaga să spună în „Sufletul satului”: „Eu cred că veșnicia s-a născut la sat... / Aici se vindecă setea de mîntuire”, sau pe poetul Ioan Alexandru să arate că „Nu averea fost-a pentru noi / Semnul de noblete și renume / Ci credința care ne-a îmbrăcat cu miros din cealaltă lume”, ori pe marele Nicolae Iorga să facă elogiu, în preziua muceniciei sale, „Legii românești” adică Ortodoxiei, la „care țin cu toată convingerea spiritului meu — cum arăta el într-o conferință ținută în ianuarie 1940 — cu toată căldura inimii mele și cu toată iubirea pe care o am pentru națiunea mea, pe care o pun mai presus de orice”.

Noi înșine, cei ce am avut bucuria de a vedea lumina zilei în vetrele satelor noastre, poate undeva pe brazdă sau în dosul stîinii, am trăit și trăim mereu aceste fericoare experiențe, încît nu o dată ne vine și nouă să spunem cu marele pedagog român On. Ghibu: „Datorez satului meu natal tot ce este solid în ființa mea fizică și spirituală” (Cf. Pe baricadele vieții, vol. I, Cluj-Napoca, 1981, p. 66).

(Continuare în pag. a 6-a)

Arhid. Gh. Papuc

Crucea și Învieria Domnului în slujbele Bisericii

(Continuare din pag. 1)

mite zile în care „crucea cea de viață dătătoare” este cinstită în mod deosebit, prin cîntări melodioase, cu un conținut de o bogăție adîncă a învățăturii de credință și de o frumoasă expresie poetică. Ne gîndim la slujbele de Vinerea și Miercuria, zile consacrate întru pomenirea și cinstirea sfintei cruci. În ziua de 14 septembrie Biserica prăznuiește Înălțarea sfintei cruci, în care se scoate crucea în mijlocul bisericii, credincioșii se închină înaintea ei, în timp ce se cîntă laudele, în care se arată locul și rolul soteriologic al crucii.

„Veniți toți credincioșii să preamărim lemnul cel de viață făcător; pe el a întins mîinile Sale de bună voie Hristos, Dumnezeuul nostru. El ne-a ridicat la fericierea cea dintîi” (Stihira la Vecernia de ziua crucii).

Mai ales în săptămîna Mare, Miercuri și Vineri, imnologia ortodoxă abundă în cîntări de venerare a sfintei cruci.

Ideea centrală a acestor cîntări bisericești este lauda iubirii celei fără de margini a Fiului lui Dumnezeu. Nu întîlnim în aceste cîntări sentimentul de durere sau de compasiune pentru Cel răstignit ci de preamărire, de laudă a patimilor prin care s-a împăcat neamul omenesc, cel căzut în păcate, cu Dumnezeu. Iubirea lui Dumnezeu dorește și caută creatura să o aducă din nou la Ziditorul ei și să o scoată de sub stăpînirea celui rău (Evrei 2, 14).

Iisus Hristos este preamărit, așa după cum a spus ucenicilor în drum spre Grădina Ghețimani: „Acum se preamărește Fiul lui Dumnezeu și Dumnezeu se preamărește de El” (Ioan 13, 31).

Într-unul din aceste imne cîntăm: „Doamne, Tu ai dat crucea Ta armă asupra diavolului, căci ea ridică pe cei morți și nimicește moartea de aceea cinstim îngroparea și învierea Ta.”

„Răstignindu-Te Tu, Hristoase, a pierit tirania și s-a călcat puterea vrăjmașului, că nici îngeri, nici om, ci însuși Tu, Doamne ne-ai mîntuit pe noi, slavă Ție” (Vineri la Utrenie, Sedelă glas 1).

Observăm cum în slujbele religioase crucea este numită în mod obișnuit „altar”, „semn al mîntuirii”, „izvor de bucurie”, „armă împotriva diavolului”.

În aceste cîntări ni se revelează iubirea și dreptatea lui Dumnezeu în deplină armonie, prin ele se urmărește același scop, merg pe același drum al restaurării omului înaintea lui Dumnezeu.

„În aceasta este dragostea spune Sf. Ev. Ioan, nu fiindcă noi am iubit pe Dumnezeu, ci fiindcă El ne-a iubit pe noi și a trimis pe Fiul Său jertfă pentru păcatele noastre” (I Ioan 4, 10).

Tîlcuind profetaia lui Isaia din cap. 53, imnologia o înfățișează astfel: „Ca o oaie spre junghiere Te-ai adus, Hristoase Împărate, și ca un miel fără de răutate Te-ai pironit pe cruce de bărbatului celui fără de lege, pentru păcatele noastre, iubitorul de oameni” (Stihira ceasului I).

Așa cum spune Scriptura, tot astfel arată cîntarea bisericească adevărul că Iisus n-a suferit, n-a murit și n-a înviat pentru Sine. Toate acestea le-a împlinit pentru mîntuirea neamului omenesc. „Moartea Ta, Doamne, s-a făcut pricină nemuririi, că de nu Te-ai fi pus în mormînt, raiul nu s-ar fi deschis. Pentru aceasta odihnește pe cei ce s-au mutat, ca un milostiv” (Sedelăna Simbătei. Triod p. 876).

Simbol al morții și învierii cu Hristos avem în Taina Botezului: „Îngropați fiind împreună cu El prin botez, cu El ați și înviat prin credința în puterea lui Dumnezeu, Cel ce L-a înviat pe El din morți.”

Despre coborîrea la iad, de care amintește Ap. Petru în cap. 3, 19 al epistolei sale și Ap. Pavel în epistola către Filipeni, imnele Bisericii din Săptămîna Mare fac adeseori pomenire.

„Astăzi strigă iadul gemînd: este nimicită puterea mea. Eu am luat pe cei morți ca pe niște morți, dar nu i-am putut reține pe ei, ci mai degrabă am pierdut cu ei și pe aceia pe care i-am stăpînit. Eu am pe cei morți de la început aici și totuși iată Acesta i-a înviat pe toți. Mărire

Ție, Doamne, mărire patimilor și învierii Tale, Doamne.”

„Suind Tu pe cruce ai suiat și pe muritorii vii; iar stînd sub pămînt, ai sculat de acolo pe cei adormiți” (Starea I Triod p. 720).

Apostolul Pavel scrie Corintenilor că înviind Hristos s-a făcut începătură morții: Tălmăcind acest gînd și această mărturisire a apostolului, imnologia o redă în formă poetică: „Iadul nu mai are stăpînire veșnică asupra celor răposați. Căci Cel ce ai fost așezat în mormînt, cu putere ai întins mîna făcătoare de viață și ai rupt legăturile morții și ai vestit mîntuire celor ce zăceau de la început în iad, Dumnezeule, Cel ce ești Cel dintîi născut dintre cei morți” (Utrenia din Simbăta Mare).

Mai precis este înfățișată în învățătura creștină coborîrea la iad, în cîntarea: „În mormînt cu trupul, în iad cu sufletul ca un Dumnezeu, în rai cu țîlharul, pe tron cu Tatăl și cu Duhul, o Hristoase, Tu ești Cel ce toate le umpli, Cea ce ești necuprins de marginile lumii”.

Crucea și învierea Domnului sînt înfățișate în Sfînta Scriptură strîns unite, intercondiționate una de alta. Rămînd numai la răstignirea pe cruce, lucrarea mîntuirii s-ar fi extins numai la limitele acestei vieți. Fără înviere noi am fi devenit cele mai nenorocite ființe după cuvintele Apostolului Pavel (ICor. cap. 15). De asemenea, fără răstignirea pe cruce, fără mormînt nu ar fi avut înțeles și putea fi socotită învierea doar ca o presupunere, sau ca o teorie. Dar amîndouă, ca fapte reale, petrecute însă în ordinea și cu puterea lui Dumnezeu explică realitatea faptului și urmările lui pentru neamul omenesc.

Totuși între cruce și înviere sînt unele deosebiri, sînt ca două fețe ale aceleiași lucrări dumnezeiești. Lucrearea lor se deosebește în timp. Crucea are prioritate în timp. Ea îl înfățișează pe Hristos ca „om al durerii”, ca un „rob” care vine să împace pe ai Săi cu Dumnezeu. Ea ni-L înfățișează pe Iisus în strălucirea smereniei, în strălucirea jertfei,

care a fost așa de mare încît a depășit orice dimensiune și comparație omenească. Învieria aduce mîntuirea deplină, biruința morții, strălucirea dumnezeirii și începutul vieții celei noi. „Deschide-ți-vă porți și vă deschideți porțile veșnice să între Împăratul măririi” spunem în noaptea de Paști, înainte de a intra în biserică, ea reprezentînd atunci raiul cel închis din pricina păcatului strămoșesc. Crucea înseamnă sfîrșitul celor vechi, învierea începutul vieții veșnice. Crucea aduce omorîrea omului vechi al păcatului, învierea începutul vieții veșnice. Amîndouă sînt însă plîmărea tainei Bisericii. Prin amîndouă am devenit moștenitori ai Împărăției lui Dumnezeu. În ele și prin ele se realizează „lărgimea, lungimea, adîncimea și înălțimea” tainei mîntuirii neamului omenesc (Efes. 3, 18).

Desigur ar mai fi multe cîntări și rugăciuni din slujbele Bisericii noastre care înfățișează frumusețea și darurile jertfei de pe cruce a Mîntuitorului.

Vom aminti în continuare cîteva imne în care este preamărită Învieria. „Să tacă tot trupul omenesc muritor și să stea cu teamă și cu cutremur fără să gîndească la ceea ce este pămîntesc, căci începe îndată sărbătoarea învierii și a biruinței” (Stihira de la Vecernia de Simbăta seara).

Deși în ele se preamărește Învieria Domnului nu lipsește pomenirea și cinstirea sfintei cruci. În slujbele de Simbăta spre Duminică învierii, se face citirea Evangheliei în care se relatează faptul supranatural al învierii Domnului (Matei 28).

Ca un strigăt din adîncuri se aud cuvintele: „Scoală-Te, Doamne-Dumnezeul meu și ridică mîna Ta, nu uita pe săracii Tăi pînă în sfîrșit.” După citirea Evangheliei cîntă toți credincioșii: „Să învie Dumnezeu...”

Deși momentul învierii nu a fost văzut de ochii omenesci, numeroasele arătări ale lui Hristos înviaț, femeilor mironosițe, apostolilor, ucenicilor pe drumul Emausului; multîmilor de la lacul Tiberiadei și Apostolului Pavel, mormîntul gol, și altele, au înțărît convingerea învierii, iar apostolii au devenit martorii acestui eveniment și vestitorii lui pînă la marginile lumii. Aproape

că uitaseră de celelalte minuni în propovăduirea lor dar minunea învierii și apoi pogorîrea Duhului Sfînt le-a dat puterea de a o vesti pînă la moarte. Cînd li s-a interzis de către sinedriu să mai vorbească despre înviere, ei au răspuns: „Judecați dacă este drept înaintea lui Dumnezeu să ascultăm mai mult de voi decît de Dumnezeu. Căci noi nu putem să nu vorbim cele ce am văzut și am auzit” (Fapte 4, 19—20).

Preluînd și tălmăcind adevărul învierii Domnului, Biserica l-a înveșmîntat într-o aleeasă haină poetică, păstrîndu-i neschimbată învățătura de credință și o transmite din generație în generație prin cult, prin rugăciuni ca pe o hrană duhovnicească pentru întărirea credinței.

Înconjurînd biserică în noaptea de Paști credincioșii cîntă: „Învieria Ta Hristoase, îngerei o cîntă în ceruri, învrednicește-ne și pe noi care sîntem pe pămînt să Te mărim cu inimă curată.”

Păstrînd cu scumpătate adevărul învierii Domnului, înșirîndu-ne în rîndul neîntrept al celor ce l-au mărturisit, zicem cu apostolii și cu toți urmașii lor: „Învieria lui Hristos vîzînd, să ne închinăm Sfîntului Domnului Iisus, Unuia celui fără de păcat. Crucii Tale ne închinăm. Stăpîne și sfîntă învierea Ta o laudăm și o slăvim.”

„Ziua Învierii și să ne luminăm cu prăznuirea și unul pe altul să ne îmbrățișăm și să zicem fraților și celor ce ne urăsc pe noi, să iertăm toate pentru înviere. Și așa să strigăm: Hristos a înviat din morți, cu moartea pe moarte căcînd și celor din morminturi viață dărîndu-le.”

Jertfa de pe cruce a Mîntuitorului și Învieria Lui au o însemnătate netrecătoare pentru întreaga făptură, pentru mîntuirea ei, pentru nașterea din nou și înnoirea ei.

De aceea mărturisește atît de hotărît Biserica în această sfîntă zi: „Astăzi se bucură și se veselește toată făptura că Hristos a înviat și iadul este biruit; porțile iadului le-a zdrobit, Cel ce a înviat din mormînt, mîntuindu-ne pe noi, „Iubitorul de oameni” (Sf. Ioan Gură de Aur: Predică la Paști).

Cuvînt de învățătură despre Învierea Domnului și arătările Sale

I. PREGĂTIREA APERCEPTIVĂ

Sfintele Evanghelii ne arată că după ce Mîntuitorul Hristos a fost condamnat la moarte prin răstignire și după ce a fost pus în mormînt sâpat în stîncă, au prăvălit o piatră mare la ușa mormîntului, iar mai marii preoților și fariseii au cerut lui Pilat strajă militară, ca nu cumva ucenicii Lui să-i fure trupul și să spună că a înviat.

II. ANUNȚAREA TEMEI

Lucrurile însă nu s-au oprit aici. Iisus a înviat și S-a arătat spre a constata și alții această minune, la care ne vom referi în cele ce urmează.

III. TRATAREA

Sfintele Evanghelii ne arată că „atunci cînd se lumina de ziua întâia a săptămîinii, au venit Maria Magdalena și cealaltă Marie să vadă mormîntul. Și iată, cutremur mare s-a făcut, căci ingerul Domnului, coborîndu-se din cer și venind a prăvălit piatră de la ușă și sedea deasupra ei. Și era înfățișarea lui ca fulgerul și îmbrăcămîntea lui albă ca zăpada. Și de frica lui s-au cutremurat străjerii și s-au făcut ca morți. Iar ingerul răspunzînd, a zis femeilor: nu vă temeți, căci știu că pe Iisus cel răstignit căutați. Nu este aici, căci s-a sculat precum a zis. Veniți de vedeți locul unde fusese pus Domnul. Și degrabă mergînd, spuneți ucenicilor Lui că S-a sculat din morți și iată, va merge înainte de voi în Galileia. Acolo îl veți vedea” (Matei 28, 1—7). „Și cînd mergeau ele să vestească ucenicilor, iată Iisus le-a întîmpinat zicînd: Bucurați-vă! ... Mergeți și vestiți fraților Mei, ca să mergă în Galileia. Acolo Mă vor vedea” (Matei 28, 9—10). Se arată apoi Mariei Magdalena, care plîngînd la mormînt a fost întîmpinată de doi îngeri și apoi văzîndu-L pe Iisus înviat nu L-a recunoscut la prima vedere, confundîndu-L cu grădinarul... Iar apoi i se descoperă Iisus ca să-L recunoască (Ioan 20, 11—18). În seara aceleiași zile, „întîi a săptămîinii”, adică Duminică, „fiind ușile încuiate la casa unde erau ucenicii adunați de frica iudeilor, Iisus a venit și a stătut în mijlocul lor și le-a zis: Pace vouă! „Precum M-a trimis pe Mine Tatăl, vă trimite și Eu pe voi. Aceasta zicînd, a suflat și le-a zis: Luați Duh Sfînt; cărora veți ierta păcatele, se vor ierta și cărora le veți ține, vor fi ținute” (Ioan 20, 21—23). Sfîntul Apostol Toma nefiind cu ei, auzind vestea, a spus că nu va crede pînă cînd nu va vedea „în mîinile Lui semnul cuielei” și pînă nu va pune degetul în semnul cuielei și de nu va pune mîna în coasta Lui. Iar după opt zile, fiind din nou adunați ucenicii împreună cu Toma, apărînd Iisus și adresîndu-se acestuia îi spune: „Adu-ți degetul încoace și vezi mîinile Mele și adu-ți mîna ta și o pune în coasta Mea și nu fi necredincios, ci credincios”. Surprins și coplesit, Toma exclamă: „Domnul meu și Dumnezeu meu!” Iar Domnul cel înviat îi spune: „Pentru că ai văzut, ai crezut. Fericiți cei ce n-au văzut și au crezut” (Ioan 20, 26—29).

A treia oară S-a arătat Sfinților Apostoli (Ioan 21, 14) la Marea Tiberiadei, cînd toată noaptea nereușind să pescuiască nici un pește „iar făcîndu-se dimineață a stătut Iisus la țărm fără ca ucenicii să știe că este Iisus. Deci le-a zis Iisus: Fiilor, aveți ceva de mîncare? Răspuns-au Lui: Nu. Iar El le-a zis: Aruncați mreaja în partea dreaptă a corabiei și veți găsi. Și au aruncat-o și nu mai puteau s-o tragă de mulțimea peștilor. Deci a zis ucenicul acela, pe care-l iubea Iisus, lui Petru: Domnul este” (Ioan 21, 1—7). Iar după ce au prințit, Domnul îl întreabă de trei ori pe Sfîntul Petru dacă îl iubește. „Da, Doamne, Tu știi că Te iubesc”, la care Domnul îi poruncește, prima dată: „paște mielușii Mei; iar a doua oară și la treia oară: „Paște oile Mele” (Ioan 21, 15—17). Domnul cel înviat S-a arătat și la doi ucenici, Luca și Cleopa, care mergînd de la Ierusalim la Emaus, vorbind între ei despre Învierea lui Iisus, li se alătură tocmai Mîntuitorul înviat, pe care ei nu-L recunosc. El le arată cum Scripturile vorbesc despre patimile lui Hristos. „Și s-au apropiat de satul la care mergeau și El se făcea că merge mai departe; și au stăruit de El, zicînd: Rămii cu noi, căci către seară este și s-a plecat ziua. Și a intrat să rămînă cu ei. Și cînd a șezut la masă cu ei, luînd pîinea a binecuvîntat și frîngînd le-a dat-o. Și li s-au deschis ochii și L-au cunoscut și El s-a făcut nevăzută de ei” (Luca 24, 13—31). Aceștia mergînd apoi la Ierusalim, au relatat Sfinților Apostoli întîmplarea. „Și acestea vorbind ei, însuși Iisus a stătut în mijlocul lor și le-a zis: Pace vouă! Iar ei spăimîntîndu-se și înfricoșîndu-se li se părea că văd duh și le-a zis: De ce sînteți tulburări? ... Pipăiți-Mă și vedeți că duhul carne și oase nu are, precum mă vedeți pe Mine că am”. Și întrebîndu-i dacă au ceva de mîncare, „I-au dat o bucată de pește fript și dintr-un fagure de miere. Și luînd înaintea lor a mîncat” (Luca 24, 36—43). Pe lîngă aceste relații pe care ni le prezintă Sfintele Evanghelii, Sfîntul Apostol Pavel ne arată că Iisus cel înviat „S-a arătat la mai mult de cinci sute de frați deodată; dintre care cei mai mulți trăiesc pînă acum, iar unii au și murit. După aceea s-a arătat lui Iacob, apoi tuturor Apostolilor. Iar mai pe urmă decît tuturor, ca unui născut înainte de vreme, mi s-a arătat și mie (I Corinteni 15, 6—8).

(Continuare în pag. a 6-a)

Pr prof. Sorin Cosma

Gînduri despre Înviere

Se îngîna ziua cu noaptea cînd Maria Magdalena, probabil cu puțin înainte celorlalte sfinte femei, a găsit piatră răsturnată de pe mormîntul Domnului. Inspăimîntată, mironosița aleargă în cetate și le spune ucenicilor ce a văzut. Petru și Ioan se reped într-un suflet către grădină, urmași îndeaproape de aceeași Marie. Mai sprinten, Ioan ajunge întîiul, dar, tînar fiind, nu îndrăznește să intre în mormîntul din peretele de piatră decît însoțit de Petru care, mai vîrstnic, îl ajunge gîfîind. Cutremurătorul adevăr le stă în față: Domnul nu este acolo! În cugetul lor foarte omenesc, această înseamnă că trupul învătătorului a fost sustras de necunoscuți, pentru pricina de neînțeles. Cu această tulburare se întorc în cetate.

Maria rămîne și plînge. Plînge chiar și în fața ingerilor: „Au luat pe Domnul meu și nu știu unde l-au pus!” Plînge și în fața Celui care, în semi-obscuritatea dimineții, i se pare a fi grădinarul: „Dacă tu l-ai luat, spune-mi unde l-ai pus și eu îl voi lua de acolo”. În clipa următoare Grădinarul o cheamă pe nume. Ea își recunoaște învătătorul, viu și întreg, îi rostește numele, îi ascultă cuvintele, îi primește porunca și fîgăduința. Ea e primul martor al Învierii.

De ce tocmai ea? De ce nu i s-a arătat Domnul mai întîi lui Petru, cel atît de înflăcărînt în credințele și necredințele lui? De ce nu l-a preferat pe Ioan, cel mai iubit dintre ucenici, singurul care-l însoțise pe drumul Crucii? Iar dacă preferințele trebuiau să se îndrepte către o femeie, de ce nu i-a acordat acest privilegiu propriei Sale Maici, indiferent unde s-ar fi găsit ea în acel moment? De ce, neapărat, în socotința dumnezeiască a trebuit să fie Maria Magdalena?

Doctorul nu vine pentru cei sănătoși, spusele El, ci pentru cei bolnavi. Păstorul își părăsește turma

în căutarea oii celei pierdute. Părintele tinjește după fiul rătăcitor și-i celebrează, cu brațele deschise, întoarcerea. Maria Magdalena e prototipul omului pentru care Domnul a venit în lume. Întîi și mai întîi pentru ea s-a întrupat, pentru ea a propovăduit, pentru ea a săvîrșit minuni, pentru ea a suferit, pentru ea și-a vărsat sîngea pe Crucă, pentru ea și pentru toată suflarea păcătoșilor lumii, asemenea ei căzuți și asemenea ei chemați. Nu, nu e vorba de un primat al credinței. Asemenea ucenicilor, și Maria se doindește de perspectiva învierii, și ea o primise ca pe o simplă metaforă, și ea gîndise că trupul Domnului fusese strămutat în altă parte.

Dar dacă Petru și Ioan s-au întors îngînduriți în cetate, Maria continua să-și caute învătătorul. Ceva mai firziu, Iisus avea să i se arate lui Saul, pe drumul Damascului, tocmai pentru că acesta îl căuta, alerga după El. „Bateți și vi se va deschide, căutați și veți afla”. Întru nădejdea deznădăjduitului, Maria vădea acum, poate mai mult decît orîcînd, superba dominantă a sufletului ei: iubirea. Din iubire pot izvorî cunoașterea și credința.

Dacă pe Maria Magdalena trebuie s-o vedem în păcătoasa care i-a uns Domnului picioarele în casa fariseului Simon și asupra căreia El a rostit parabola celor doi datornici, atunci iubirea ei e mai puternică și mai grăitoare chiar decît aceea a fiului rătăcitor. În logica parabolii, femeia iubește mult pentru că i s-a iertat mult; în deznodămintul întîmplării, Domnul îi iartă mult pentru că mult L-a iubit. Să mai citim odată textul din Luca 7, 36—50 și ne vom convinge că iubirea e lucrătoare.

(Continuare în pag. a 7-a)

Arhim. B. V. Anania

Cuminecarea pascală

(Continuare din pag. 1)

„Acum toate s-au umplut de lumină: și cerul și pămîntul și cele dedesubt. Deci să prăznuiască toată făptura Învierea lui Hristos, întru Care s-a întărit!” Astfel, Învierea face ca lumina vieții veșnice să se reverse în valuri; să se umple de preamărire cerul și să tresalte pămîntul, să se veseliească ingerii și să prăznuiască luminat laolaltă cu ei credincioșii. În ziua de Paști se împreună într-un chip minunat bucuria sărbătorii cu aceea a Cuminecăturii. Euharistia are totdeauna, în orice ocazie se săvîrșește, un caracter festiv, înălțător; ea însăși fiind de fapt o celebrare a Învierii. Sintem chiar obligați să afirmăm că ea este, în Biserică, pentru credincioși, prin atingerea de potirul sacru, dovadă a Învierii lui Hristos. Cum poate cineva să înțeleagă ce înseamnă această zi, bucurîndu-se într-un mod negrăit de ea, dacă nu se cuminecă cu această ocazie? Dar să nu anticipăm. Să vedem, mai întîi, ce valoare are pentru noi ziua de Paști și în ce fel este consfințită în ea Taina Cuminecăturii.

Privind viața Bisericii în sine, constatăm că ea este, în primul rînd, comemorarea periodică și pomenirea neîntreruptă a faptelor Mîntuitorului, potrivit făgăduinței: „Iată, Eu voi fi cu voi în toate zilele, pînă la sfîrșitul veacului” (Matei 28, 20). Despre ziua de Paști, care se află în centrul vieții liturgice bisericești, va trebui să spunem că ea este mai mult decît o sărbătoare între celelalte sărbători. În decursul unui an încheiat, slujbele noastre bisericești repetă integral ciclul actelor răscumpărătoare prin care Hristos a trecut umanitatea Sa; pentru a ne oferi nemurire. Pomenirea ridicării Domnului cu trupul din mormînt nu constituie un simplu dat în succesiune de fapte și amintiri despre care vorbim, în vederea întîlnirii noastre creștine cu Hristos, ci faptul ultim și suprem, care, ne-a descos porțile Împărăției. Lumina ce răsară din mormînt este pentru noi izvorul unei vieți noi. „Precum Hristos a înviat din morți, prin slava Tatălui, așa să umblăm și noi întru înnoirea vieții” (Rom. 6, 4). Stăpîniți de certitudinea unei schimbări profunde care a intervenit în viața noastră, începînd cu dimineața acestei zile, ne salutăm cu binețele: „Hristos a înviat!” — Rămîne să ne întrebăm: care este temeiul potrivit căruia putem vorbi despre o „actualizare” a Învierii lui Hristos, acest fapt însemnînd mai mult decît o simplă comemorare? Iisus Hristos înviază pentru noi, acum, în ziua de Paști, nu în mod

simbolic, ci în mod real, datorită săvîrșirii în această zi a Sfintei Liturghii. Pogorîrea Sfîntului Duh la Liturghie (epicleza) face dintr-o simplă comemorare (anamneză) o prezență divină (epifanie), o adevărată descoperire, ceea ce înseamnă că face evenimentul comemorat să fie actual. În sensul deplin și real al cuvîntului, celebrarea Învierii este una cu săvîrșirea Sfintei Euharistii. Dovada învierii o avem în Biserică prin prezența Mîntuitorului în Euharistie; aceasta fiind actul, solemn intru toate, al iubirii reciproce dintre Dumnezeu și credincioși. Luînd parte la ea, prin cuminecare, luăm, de fapt, parte la viața cea nouă a Împărăției lui Dumnezeu. Potrivit Evangheliei, nimeni nu a văzut pe Hristos ridicîndu-se din mormînt. Dar Domnul care a înviat a treia zi a intrat la ucenicii Săi „ușile fiind încuiate” și a șezut cu ei la masă. În drumul spre Emaus, în ziua Învierii, Hristos a fost recunoscut de către Luca și Cleopa prin frîngerea pîinii (Luca 24, 13—38). Așadar, focul dumnezeiesc care ne „aprinde” și nouă inima, asemenea ucenicilor Domnului, în marele praznic al Învierii, este Sfînta Cuminecătură.

Faptul că toate slujbele bisericești de peste an sînt rînduite în vederea sărbătoririi Paștilor are o semnificație de care se cuvine să ținem seama. Pregătirea este un aspect constant și esențial al cultului, ca și al vieții Bisericii. Toate slujbele ne fac să intrăm în această pregătire și astfel să ne transformăm viața, referindu-ne la împlinirea ei în Împărăția lui Dumnezeu. Toate alcătuiesc o singură cale, constituie un pelerinaj spre ziua Învierii, spre un „sfîrșit”, care este în același timp un „început”: sfîrșitul a ceea ce este vechi și începutul a ceea ce este viața nouă, viața creștină îndumnezeită. La capătul unui itinerariu de acest fel se află Iisus Hristos euharistic, care se dă pe sine mîncare și beaură credincioșilor Săi. În special, postul cel mare, extins pe o perioadă de 40 de zile, la care se adaugă săptămîna patimilor, este rînduit de către Biserică în vederea cuminecării pascale. Prin post și ajunare dobîndim foamea și setea de Dumnezeu, de hrana și beaură nemuririi. Fără stîmpărarea dogorii euharistice, sărbătorirea Sfintelor Paști este periferică și decorativă. Irmoasele cîntării ne cheamă necentenit: „Veniți să bem beaură nouă...” În Cuvîntul de învățătură a acestei strălucite zile auzim, spunîndu-ne: „Masa este plină, ospătați-vă toți. Vițelul este mult, nimeni să nu iasă flămînd!” (Sf. Ioan Gură de Aur). Preotul de

asemenea citește o rugăciune deosebită, consacrată acestor momente, referindu-se la cei ce sînt în așteptarea unirii sacramentale cu Dumnezeu: „Învrednițește-i pe dinșii fără de osîndă să vină și să se cuminece cu preacuratul Tău Trup și cu cinstitul Tău sînge.” Dacă pomenim de canonul 66 al Sinodului VI de la Trulan (692), care privește cuminecarea credincioșilor cu Sfintele Taine, în zilele de Paști, o facem numai pentru a cuprinde într-o singură dispoziție bisericească toate datele pe care le-am redat aici, arătînd că Sfînta noastră Biserică ține ca întreaga obște creștinească să se împartă-sească cu ocazia Învierii Domnului.

Cuminecarea este un act de fuziune intimă a credincioșilor cu Iisus Hristos, o contopire în iubire, un act tainic care pretinde, însă, toată pregătirea necesară de purificare și de spor lăuntric duhovnicesc. Apropierea de Sfîntul Potir cere anumite condiții care alcătuiesc parte integrată din lucrarea desăvîrșirii religio-morale. E vorba despre condiții care privesc „cercetarea de sine” (cf. I Cor. 11, 28) ce izvorăște dintr-o iluminare a Duhului pe care ne-o mijlocește Dumnezeu însuși, în Taina Spovedaniei dar e dobîndită și în urma unei analize lăuntrice stăruitoare, brăzdată de lacrimile căinței și întărită de hotărîrea eroică a îndreptării. Numai cu prețul unei supreme nelegiuii, ne spune Sfîntul Apostol Pavel, poate să existe inconștiența dintre credință și faptă, în fața Potirului Domnului. „Nu este cu putință să bei, în unul și același timp, și Potirul Domnului și potirul demonilor” (Sf. Ioan Gură de Aur). A păcătui, totuși, după ce ai fost chemat și ai fost primit la ospățul Împărăției, aceasta este o blasfemie împotriva Fiului lui Dumnezeu. Sfîntul Isac Sirul precizează că singurul păcat adevărat este acela de a fi „insensibil față de Cel Înviat”, pentru că el este, totodată, păcatul cuminecării cu nevrednicie.

Ziua Învierii este poarta ce se deschide în fiecare an spre frumusețea și măreția Împărăției lui Hristos. Ea anticpează bucuria veșnică ce ne așteaptă dincolo de zări, căci prin Euharistie această Împărăție pătrunde în lumea în care ne găsim. Înțelegînd acest lucru, credincioșii cîntă în dimineața Învierii: „O, Paștile cele mari și preasfînte, Hristoase! Ce, înțelegîndu-ne și Cuvîntul și puterea lui Dumnezeu. Dă-ne nouă să ne împărțăm cu Tine, mai adevărat, în ziua cea neînserată a Împărăției Tale!”

Pagini din istoria monahismului românesc

Sintem obișnuți cu toții să cercetăm renumitele noastre mănăstiri medievale, ctitorii ale vrednicilor domni români de altă dată, fie pentru a trăi clipe de reculegere sufletească și de rugăciune, fie pentru a admira arhitectura sau pictura lor — interioară sau exterioară —, care conferă acestor monumente nimbul unor creații artistice de valoare universală. Dar puțini dintre evlavioșii închinători se întreabă care este istoria acestor mănăstiri, de când își îndeplinesc ele rolul lor duhovnicesc, cultural sau estetic, ce a fost pe locurile respective înainte monumentelor pe care le admiră azi ația vizitatori din țară sau de peste hotare. Poate că puțini știu că monahismul românesc este tot atât de vechi ca și monahismul răsăritean în genere, că s-a dezvoltat odată cu însăși viața creștină pe pământul românesc. În adevăr, pe la sfârșitul secolului al IV-lea s-a călugărit într-o așezare monahală din Scythia Minor (Dobrogea de azi) un tânăr originar din această provincie, cu numele Ioan Casian (c. 360—c. 435), care va deveni apoi unul din marii teologi ai vremii sale, iar după moarte va fi cinstit ca sfânt (29 februarie). Din dorința de a cunoaște cât mai bine monahismul răsăritean, el a cercetat marile așezări monahale din Țara Sfântă și din Egipt, apoi a ajuns la Constantinopol, unde a fost hirotonit diacon de prietenul său Sf. Ioan Gură de Aur, iar de aici a plecat tocmai la Marsilia (azi Marseille, în sudul Franței), unde a întemeiat două mănăstiri — una de călugări, alta de călugărițe —, dându-le rânduilele de viață monahală introduse de Sf. Vasile cel Mare. Tot din Scythia Minor a fost originar călugărul Dionisie Exiguul (c. 470—c. 545), cel care a introdus „era creștină”, adică actualul sistem cronologic, cu numărarea anilor de la nașterea lui Hristos. „Călugării scii” — deci originari din aceeași provincie romano-bizantină Scythia Minor — au provocat unele discuții cu caracter dogmatic pe la începutul veacului al VI-lea. Acum un sfert de veac s-au descoperit și studiat șase bisericuțe rupestre, — deci săpate într-o carieră de calcar — în localitatea Basarabi (fost Murfatlar), la aproximativ 20 km de Constanța, despre care se crede că au format o așezare monahală în genul celor din Răsăritul creștin. Ea a avut o existență neîntreruptă — după unii cercetători începând cu secolul IV — pînă către sfârșitul secolului X sau începutul celui următor.

O nouă perioadă în istoria monahismului românesc începe din secolul VII, pînă pe la mijlocul celui de-al XIV-lea. Din felurite izvoare documentare aflăm de existența unor mănăstiri ortodoxe la Morisena (azi Cenad, în jud. Timiș), ridicată de voievodul Ohtum (Ahtum), în jurul anului 1000, la Meseș (jud. Sălaj), atestată în anul 1165, la Hodoc (jud. Arad), din 1177, existentă și azi, mănăstirea „Kenez”, adică „a cneazului”, în 1192. În afară de acestea, feluriti pustnici sau sihaștri români vor fi trăit prin locuri retrase, prin peșteri, prin poienile ascunse ale codrilor. Bisericuțele rupestre descoperite în anii din urmă în județul Sălaj (Moigrad, Jac, Creaca, Brebi), ca și cele din județul Buzău (schiturile Fundătura, Alunișul, Agafon ș.a.), peșterile și sihăstriile din Munții Neamțului, peșterile lui Nicodim de la Tismaņa, a lui Daniil Sihaștrul de la Putna, sînt mărturii de necontestat că acolo existau pe vremuri așezări sihăstrești. Se adaugă la acestea și cîteva mărturii de ordin toponimic, care vin în sprijinul vechimii monahismului românesc. Este vorba de o serie de numiri de localități (unele atestate documentar încă din secolul XIV), care arată că în locurile respective trăiseră sihaștri de neam român: Călugăreni (peste 15), Călugăru, Călugărița, Poiana Călugăriței, Chilia, Chilioara, Schitu, Mănăstirea, Rimeți ș.a.

Toate mărturiile de mai sus duc la constatarea că monahismul românesc este mult mai vechi decît al popoarelor ortodoxe din jurul nostru. În adevăr, prima mare mănăstire de la Muntele Athos datează din anul 963. Sf. Ioan de Rila, considerat întemeietorul monahismului bulgar a trăit în secolul X, deși o viață monahală bulgară pe deplin consolidată începe abia din secolul XIII, Lavra Peșterilor din Kiev a fost întemeiată în secolul XI, de Antonie, părintele monahismului rusesc, iar monahismul sirbesc începe abia în a doua jumătate a secolului al XII-lea.

Din a doua jumătate a secolului al XIV-lea, odată cu organizarea statelor independente, Țara Românească și Moldova și organizarea canonică a Bisericii Ortodoxe din aceste țări, începe o nouă perioadă în istoria monahismului românesc, care durează pînă la începutul secolului al XIX-lea. În această perioadă, numai în Țara Românească și Moldova s-au ridicat aproximativ două sute de mănăstiri, fie de domni celor două țări, fie de marii dregători, majoritatea dănuind pînă azi, la care se adaugă alte peste o sută de schituri, ridicate din jertfele materiale ale unor călugări cu viață aleasă, ajutați de diferiți preoți de mir și credincioși. Un rol însemnat în reorganizarea vieții monahicești de la noi, în a doua jumătate a secolului XIV, a avut Sîntul Nicodim de la Tismaņa († 1406), un macedoromân din Prilep (Serbia), ctitorul mănăstirilor Vođița și Tismaņa.

În Transilvania și Banat au existat puține mănăstiri mari, majoritatea fiind de proporții reduse, mai degrabă schituri sau așezări monahale sătești, ctitorite de cneji locali, călugări, preoți de mir și țărani români. Pînă în secolul al XVIII-lea numărul ajungea la aproximativ 180; în anii 1761—62 cea mai mare parte din ele au fost arse sau dărmate cu tunurile din dispoziția generalului Nicolae Adolf Bukow, trimisul împărătesei Maria Tereza în Transilvania.

(Continuare în pag. a 7-a)

Pr. prof. Mircea Păcurariu

„TRIBUNA”

100 de ani de la apariție

La 26 aprilie 1984 se împlinește un secol de cînd, în aceeași zi din anul 1884, a apărut la Sibiu ziarul „Tribuna”, primul cotidian al românilor ardeleni.

Ziarul are la bază dorința unui grup de studenți din cadrul societății „România Jună” din Viena. Participînd la serbările de la Putna, în 1871, au hotărît întemeierea la Sibiu a unui „ziar național”, prin care să combată latinismul alarmant în limba literară a transilvănenilor, să susțină lupta lor pentru eliberare națională, dar mai ales să se mobilizeze pentru „unitatea culturală” cu românii de dincolo de Carpați. Direcția ziarului urma să o aibă Ioan Slavici.

În 1884 se preconiza apariția, la Sibiu, a unui nou organ de presă. Cotidianul a primit numele de „Tribuna” și a fost condus de Slavici (1884—1890), în concepția căruia urma să fie ziarul la care visaseră congresiștii adunați la Putna, în 1871. Pînă la sistarea apariției (29 aprilie 1903), Tribuna a continuat să fie ceea ce o arăta numele, pentru ardeleni și chiar pentru toți românii de atunci.

Apariția gazetei sibiene avea să însemne o dată importantă în istoria vieții naționale, culturale și literare din Transilvania.

De la început Tribuna s-a afirmat ca un ziar politic de intransigentă atitudine românească. Cum Transilvania purta jugul asuprașor al habsburgilor, era firesc ca obiectivele de ordin politic ale Tribunei să vizeze unirea națională a tuturor românilor și unirea lor culturală, exprimată lapidar de Slavici în cuvintele: „Soarele pentru toți români la București răsare”. El a fost principalul teoretician al realizării unității naționale prin cultură, sub acest soare simbolic. Pe calea culturii s-ar putea ajunge la omogenitate de simțire și de aspirații.

În condițiile vitrege ale dualismului austro-ungar, Tribuna și-a propus în principal să lupte pentru forjarea conștiinței naționale a românilor din provinciile ocupate, pentru dobîndirea drepturilor lor elementare. În jurul ei s-au grupat elemente tinere din Partidul Național Român (tribuniștii) care urmăreau să imprime luptei poporului un mai pronunțat caracter de combativitate. Tribuna n-a fost un organ de partid, ci un ziar care să creeze în mijlocul Partidului Național Român un „teren comun” pentru români. Din 1890 devine organul Comitetului Partidului Național Român îngringînd în paginile sale întreaga luptă a memorandiștilor.

Programul politic al Tribunei, cu toată flexibilitatea lui, a intrat în conflict cu puterea imperială, redactorii ei suferind 17 ani de temniță, iar amenzile urcînd la suma de 40.656 coroane.

Pe lîngă direcția ei politică, Tribuna a nutrit, în al doilea rînd, speranța realizării unei renașteri literare și culturale de amploare. După afirmația lui N. Iorga „gazeta are meritul — poate cel mai mare — de a fi reformat spiritul culturii noastre, îndreptîndu-l pe „căile Junimii”. Slavici a legat Tribuna de ideile filologice și estetice maioreștiene.

În vederea acestei renașteri, tribuniștii au urmărit să stimuleze și să sprijine literatura originală, inspirată mai ales din realitatea satului transilvănean, în ceea ce are el mai autentic și mai nefalsificat. Se preconiza valorificarea tradițiilor folclorice și spirituale ale păturilor țărănești, înspre redarea lor obiectivă, realistă. Culegerea creației populare e stimulată prin felurite apeluri și chestionare, îndrumări și programe, dar mai ales prin publicarea directă a ei în ziar.

Curentul literar inaugurat de Tribuna s-a numit realism popular. Deviza: „Ne identificăm cu poporul, sintem glasul poporului” presupune că reforma literară trebuie să plece de la popor și să se întoarcă la el”. Slavici avertizează: „Poporul român este izvorul poeziei române și că punctul de plecare pentru dezvoltarea noastră literară nu este nici Omer, nici Oratiu, nici Shakespeare, nici Voltaire, nici Goethe, ci literatura noastră populară”. Tărănismul tribunist însemna de fapt specific național în fond și formă, tratare realistă a subiectelor naționale, populare.

(Continuare în pag. a 6-a)

Pr. Ieremia B. Ghita

Spiritualitatea geto-dacilor

Poporul român, urmașul direct al geto-dacilor, s-a dezvoltat în provinciile romane sud-dunărene Moesia Inferior (Secunda), Moesia Superior (Prima), Panonia Inferior (Secunda) și Dacia Carpatică, între Munții Halemus (Balcani) și Carpații nordici, teritoriu care constituie aria sa de formare la sudul și la nordul Dunării.

Geto-dacii, care s-au romanizat între secolele II—VI d.Hr., constituiau ramura nordică a marelui popor al tracilor răspîndiți pe un teritoriu vast în provinciile nord-vestice ale Asiei Mici, în Peninsula Balcanică și în Dacia Carpatică.

Poporul viguros și numeros al traco-geto-dacilor avea și mari calități, dispunînd de mari resurse intelectuale și moral-religioase, cum o arată admirabilele lui creații materiale și spirituale, medicina populară, muzica, produsele meșteșugărești și artistice, dar mai ales religia lui bogată și originală, care a impresionat pe cei vechi, în primul rînd pe greci.

În religie, zeități ca Dionysos, Semele, Sabazios, Silenul, Zalmoxis, Cavalerul trac ș.a., erau de origine tracă.

De bună seamă, ca toate popoarele indo-europene, traco-geto-dacii erau politeiști. Credeau, însă, ca și românii, într-un Dumnezeu suprem — *Summus Deus*, pe care ei îl numeau *Zalmoxis, Zeul cerului și al luminii*, cum la greci era Zeus, iar la romani Jupiter, sub autoritatea căruia se aflau alte zeități mai mici, care, de fapt, erau personificări ale unor fenomene religioase sau a unor personalități istorice.

Ceea ce caracteriza îndeosebi pe geto-daci din punct de vedere spiritual-religios era credința lor puternică în nemurirea sufletului, precum și seninătatea și resemnarea în fața morții, fapt pentru care Herodot († 425 î.Hr.), părintele istoriei, îi numește „geții cei nemuritori” (Herodot, Istoriei, IV, 93, ed. Ph. E. Legrande, *Herodote, Histoires*. Collection de l'Université de France, Paris, 1945, p. 104). Pentru geto-daci, moartea, departe de a fi o nenorocire ireparabilă, cum se lamentau grecii și românii, era doar o trecere din greua existență omenească la viața fericită de dincolo, pregătită în cer de zeul lor Zalmoxis. Istoricul Herodot ne istorisește și în ce mod se cred nemuritori geții. Iată ce ne spune renumitul istoric grec:

„Geții cred că ei nu mor și că cel care dispăre din lumea noastră se duce la Zalmoxis. Unii dintre ei îi mai spun *Gebeleizis*. Tot la al cincilea an, ei trimit la Zalmoxis un sol, tras la sorți, cu poruncă să-i facă cunoscute lucrurile de care au nevoie de fiecare dată. Iată cum îl trimite pe sol. Unii din ei primesc poruncă să țină trei sulite (cu virful în sus), iar alții, apucînd de mîini și de picioare pe cel ce urmează să fie trimis la Zalmoxis și ridicîndu-l în sus, îl asvirle în sulite. Dacă, străpuns de sulite, acesta moare, geții socot că zeul le este binevoitor. Iar dacă nu moare, îi aduc învinuirea solului, zicînd că este un om ticălos și, după învinuirile aduse, trimit un altul, căruia îi dau însărcinarea încă din viață...” (Herodot, *Istoriei*, IV, p. 4; *Fontes historiae Dacorumanae pertinentes*, t. I, București, 1964, 49).

După părerea lui Herodot, așa cum a aflat el de la grecii care locuiesc pe țărmurile Hellespontului (Marea de Marmara), Zalmoxis a fost robul filosofului Pitagora în insula Samos, de la care a învățat multe deprinderi. Întorcîndu-se în patria sa, la geto-daci, el a clădit o casă pentru adunările bărbaților, în care îi primea și punea frunțașii țării să benchetuiască, învățîndu-i, cum scrie textual Herodot, „că nici el (Zalmoxis), nici oaspeții săi și nici vreunul din urmașii acestora, nu vor muri, ci vor merge într-un anumit loc, unde vor trăi pururea și vor avea parte de toate bunătățile. În vreme ce săvîrșea toate cele amintite și spunea lucruri de felul acesta, el (Zalmoxis) a poruncit să i se clădească o locuință subpămînteană. Cînd a fost gata, el a dispărut din mijlocul lor și coborînd în locuința lui de sub pămînt, a trăit acolo timp de trei ani. Tracii doreau mult să-l aibă, jelîndu-l ca pe un mort. În al patrulea an, el le-a apărut și astfel Zalmoxis a făcut vednice de crezare învățăturile lui” (Herodot, *Istoriei*, IV, 95; *Fontes historiae Dacorumanae*, t. I, p. 49). Faptul că Zalmoxis, a apărut în al cincilea an din locuința sa subpămînteană, a făcut pe unii cercetători să susțină că geto-dacii, credeau în învierea morților, ba chiar în metempsioză, dar informațiile date de Herodot în textul citat și alte izvoare, nu ne permit să tragem o asemenea concluzie (vezi diferite izvoare și studii la Pr. prof. I. Coman, *Nemurirea traco-geto-dacă și atingeri cu creștinismul*, în *Scriptori bisericești din epoca srtăromână*, Buc. 1979, p. 20—55 și în l. franceză, în *Actes de II-e Congress international de Thracologie*, t. III, București, 1980, p. 241—269). Datorită credinței lor, în spiritualitatea și nemurirea sufletului, geto-dacii aveau în genere o viață simplă și pe cît posibil morală, fapt care a făcut pe Herodot să spună despre ei astfel: „Geții sînt cei mai viteji și cei mai drepti dintre traci” (Herodot, *Istoriei*, IV, 93; *Fontes historiae Dacorumanae*, t. I, p. 49).

Geto-dacii pretindeau că între suflet și trup trebuie să existe o colaborare și o armonie perfectă pentru ca omul să se bucure din plin de o viață sănătoasă și desăvîrșită. Iată cum explică filosoful grec Plato (†347 î.Hr.) necesitatea armoniei dintre trup și suflet, așa cum o concepeau geto-dacii, după spusele unui medic trac, unul dintre ucenicii lui Zalmoxis:

„Zalmoxis, regele nostru, care este un zeu, ne spune că, după cum nu trebuie să încercăm a îngrijii ochii, fără să ținem seama de cap, nici capul nu poate fi îngrijit, neținîndu-se seama de trup, tot astfel trebuie să dăm îngrijire trupului dimpreună

(Continuare din pag. a 7-a)

Pr. prof. Ioan Rămureanu

Cuvînt de învățatură...

(Continuare din pag. a 4-a)

IV. REZUMAREA — APRECIEREA

Cînd a înviat Iisus din mormînt? (În prima zi a săptămîinii, adică duminică. Și fiindcă toți cei ce L-au iubit s-au bucurat văzîndu-L, această zi a devenit „Ziua pe care a făcut-o Domnul să ne bucurăm și să ne veselim întrînsa”. Ea a devenit „sabatul creștinilor”, adică „ziua Domnului” — Duminică.

Am văzut că la prima vedere nici Maria Magdalena, nici Apostolii la Marea Tiberiadei și cei doi ucenici, Luca și Cleopa, nu L-au recunoscut

tate nemaiîntîlnită; iar pe de altă parte, de bucurie că nu s-au înșelat în așteptările lor și totodată de iubire față de Acela pe care urmîndu-L au părăsit totul...). Cum îi binecuvîntează Iisus cel înviat pe Sfinții Apostoli? (Pace vouă! Vrînd prin aceasta să le lase moștenire sfințită, asemenea mesajului îngerilor din noaptea sfințită a nașterii Sale: „Mărire întru cei de sus lui Dumnezeu, pe pămînt pace, între oameni bunăvoiere”). Cu ce putere îi întărește? (Cu puterea Sfîntului Duh de a lega și dezlega păcatele oamenilor, de a continua adică opera Lui mintuitoare. Și această putere o acordă numai Sfinților Apostoli, pentru că și ei la rîndul lor să o transmită unor anumite persoane care să le fie continuatori direcți în această misiune). De ce Domnul îl întreabă pe Sfîntul Petru la Marea Tiberiadei de trei ori dacă îl iubește și de ce îi poruncește să „pască oile Sale”? (Pentru că Sfîntul Apostol Petru tot de trei ori se lepădase de Învățătorul său, iar prin porunca dată îl reasează în calitate de Apostol, egal cu ceilalți). Cum trebuie să-l primim noi pe Mintuitorul cel înviat? (Din răspunsul pe care îl dă Sfîntului Toma, rezultă că „fericiți sînt cei ce n-au văzut și au crezut”. Credința în învierea Domnului este chezașa învierii noastre. „Dacă Hristos n-ar fi înviat — spune Sfîntul Apostol Pavel — zadarnică este credința noastră... și atunci cei ce au adormit în Hristos au pierit... Dar acum, Hristos a înviat din morți, s-a făcut începătura celor adormiți” (I Corinteni 15, 14—20).

V. ASOCIEREA

Sfîntul Apostol Pavel arată deosebit de clar că precum toți mor în Adam, așa toți vor fi făcuți vii în Hristos... Dar va zice cineva: cum învie morții? și cu ce trup vin? Nebun ce ești! Ceea ce semeni tu nu capătă viață, dacă nu moare și ceea ce semeni nu este trupul care va fi ci numai grăuntele gol, poate de grîu, sau de altceva din celelalte; iar Dumnezeu îi dă trup precum voiește, și îi dă fiecărei semințe un trup al ei... Așa și învierea morților: se seamănă întru stricăciune, învie întru nestricăciune. Se seamănă întru necinste, învie întru mărire; se seamănă întru slăbiciune, învie întru putere; se seamănă trup firesc, învie trup duhovnicesc.

VI. GENERALIZAREA

Hristos a înviat din morți cu moartea pe moarte călcînd și celor din mormînte viață dăruindu-le.

VII. APLICAREA

Apostolul neamurilor arată pe de altă parte că „oricîți ne-am botezat în Iisus Hristos, în moartea Lui ne-am botezat. Ne-am îngropat prin botez împreună cu El în moarte... Căci dacă ne-am făcut împreună odrăși, cu asemănarea morții Lui, atunci vom fi părtași și învierii Lui”. (Romani 6, 3—5). Fiind sărbătoarea sărbătorilor creștine, ca sărbătoarea a biruinței luminii asupra întunericului, a vieții asupra morții, ziua Învierii Domnului, sau Paștile, a fost și este așteptată de creștini cu o pregătire duhovnicească deosebită. Biserica instituind o perioadă de șapte săptămîni de post, de închinare și de curățire sufletească și trupescă pe măsura marelui praznic. „De aceea, spune Apostolul, să prăznuim Paștele, nu cu aluatul cel vechi nici cu aluatul răutății și viclesugului, ci cu azimile curățitei și ale adevărului” (I Cor. 5, 8).

Mărturisirea Sf. Apostol Toma

(Continuare din pag. a 3-a)

ei, le-a arătat mîinile și coasta Sa și s-au bucurat că L-au văzut (Ioan 20, 20 și urm.). Deci, învierea Sa n-a fost primită fără convingerea că El este cu adevărat viu, fără constatarea care să facă vrednică crezarea.

Necredința lui Toma a durat o săptămînă. Ea nu apare însă ca un refuz, din principiu, al învierii pentru că nu se aseamănă cu cea a cărturarilor și fariseilor, care deși cunoșteau faptele săvîrșite de Iisus Hristos, întotdeauna refuzau să creadă în El. Toma, față de învierea lui Iisus, n-a spus: Nu! N-a declarat că ar fi imposibilă, de neconcepțiu, ci zicea: Dacă îl voi vedea „cred”. Necredința lui ne apare mai degrabă ca o credință ezitabilă, o credință aflată în fața unui fapt anevoie de înțeles.

De ce nu credea Toma? Fără îndoială, el încă nu putea uita evenimentele petrecute, adică suferințele pe care le-a rădat Învățătorul lui pe Golgota cînd mîinile și picioarele Sale erau țintuite pe cruce, iar coasta Lui fusese străpunsă de suliță, chinuri pe care Domnul le-a suportat cu adevărat pînă cînd și-a dat „duhul”. În gîndirea lui, imaginea care persista era că Iisus este mort. Pe această imagine se baza necredința lui. Copleșit de suferințele îndurate de Iisus el își zicea în sine: Nu cumva ceilalți apostoli să fie stăpîniți de o iluzie, sau să fie la mijloc o arătare oarecare? Aceste gînduri l-au și putut determina să spună: „Dacă nu voi vedea în mîinile Lui semnul cuielei și dacă nu voi pune mîna mea în coasta Lui, nu voi crede” (Ioan 20, 25). Din pricina acestei atitudini a primit dojană din partea lui Iisus. Reproșul i se face însă cu iubire. Mintuitorul nu i se adresează ca oarecînd fariseilor, căroa le-a spus cu asprime „Vai vouă... fățarnicilor” (Matei 23, 27), ci i se adresează cu bunătate, însă cu îndemnul de a crede: „Fericiți cei ce n-au văzut și au crezut” (Ioan 20, 29).

Mai mult chiar, Domnul, cunoscîndu-și dorința de a-i pipăi rînila Lui, cu dragostea Sa dumnezeiască îl poartă spunîndu-i: „Adu degetul tău încoace și vezi mîinile Mele și adu mîna ta și o pune în coasta Mea și nu fi necredincios, ci credincios” (v. 27). Supus, Toma primește chemarea nu cu

puțină umilînță. Față de intimitatea ce i se oferă, din partea Mintuitorului, se prosternază la picioarele Lui exclamînd din adîncul inimii: „Domnul meu și Dumnezeu meu”.

Credința lui Toma este acum de netăgăduit. Apare ca o manifestare plină de lumină, ca o strigare izvorită din credință, ca o mărturisire a învierii lui Iisus din morți. Este semnul că el a înțeles că Învățătorul său a înviat cu adevărat.

Departat gîndul de Mintuitorul, de a-i refuza lui Toma ocazia de a se convinge și pe calea simțurilor de învierea Sa. Pentru că acesta avea nevoie de o justificare, îi oferă posibilitatea s-o dobîndească. Dar lasă să se înțeleagă că justificarea este totuși secundară în raport cu credința. Cînd ea dă inimii o certitudine, nu putea fi refuzată. Și Domnul nu i-a refuzat-o lui Toma.

Pe căile credinței, în inima lui Toma, care-l recunoaște pe Iisus, apare lumina cunoașterii venită din partea lui Dumnezeu. „Te măresc pe Tine, Părinte, Doamne al cerului și al pămîntului — spune Mintuitorul — că ai ascuns acestea de cei înțelepți și pricepuți și le-ai descoperit pruncilor” (Matei 11, 25), adică celor curăți cu inima, între care se numără acum și Toma.

Cunoașterea primită prin credință este accesibilă atunci cînd intervin darurile dumnezeiești, prin care se fericesc cei ce cred. Mariei, după înviere, Domnul nu i-a îngăduit să-i „cuprîndă picioarele”. Lui Toma i-a zis: „Adu-ți degetul tău și vezi mîinile mele, și adu-ți mîna ta și o pune în coasta Mea.” Prin aceasta Iisus a voit să arate că, dincolo de certitudinea pe care o dau simțurile este certitudinea credinței și de aceea a zis lui Toma: „Pentru că M-ai văzut ai crezut.”

Prin urmare, Iisus Hristos i-a încredințat pe apostoli de învierea Sa prin cuvînt și prin faptă. Prin cuvînt spunîndu-le: „Eu sînt”, „Bucurați-vă”, iar prin semne doveditoare i-a zis lui Toma: „Adu-ți degetul tău și vezi mîinile Mele.”

Așadar, Apostolii au fost martorii învierii lui Iisus Hristos prin arătările ce li s-au făcut după scularea Lui din morți, prin cuvintele ce li s-au rostit și prin fapte care dovedesc puterea Lui dumnezeiască și mintuitoare.

pe Iisus cel înviat, ci mai pe urmă și-au dat seama că El este, sau numai după ce El li s-a prezentat.

De ce oare? (Fiindcă Trupul Lui era spiritualizat, cu particularități diferite oarecum de cele ale trupului cu care a viețuit pe pămînt). Cum ne apare Trupul spiritualizat al Domnului? (El nu este duh, fiindcă mîncă, vorbește, păstrează semnele ranelor, apare și dispare cînd vrea și unde vrea, știe tot ce se întîmplă, cum a dovedit-o cînd i s-a arătat lui Toma. Cu acest Trup S-a înălțat la cer și șade de-a dreapta Tatălui, iar aceeași voce l-a întîmpinat și pe Saul pe drumul Damascului, convertindu-l).

Ce au simțit Sfinții Apostoli cînd l-au văzut pe Domnul cel înviat? (Pe de o parte au fost stăpîniți de nedumerire, de teamă, ca față de o reali-

„Venii de luați lumină”

(Continuare din pag. a 3-a)

Dimensiuni speciale primesc pentru noi aceste trăiri lăuntrice în deosebi în noaptea Învierii, atunci cînd, din fața sf. altar, învaluit parcă de o tainică țesătură preotul ne cheamă: „Venii de luați lumină.” Este cu totul impresionant acest moment, care ne stăruie în minte ca ceva de excepție în lucrarea Bisericii. Cînd vedem și auzim pe preot rostind cuvintele: „Venii de luați lumină”, parcă auzim însuși glasul Celui Atotputernic grîindu-ne, ceea ce ne duce adesea cu gîndul la cutremurătoarele momente din Vechiul Testament cînd Dumnezeu s-a arătat lui Moise și poporului evreu sub formă de stîlp de nori, cu care prilej s-au dat și cele zece porunci (Ieșire 19—20), sau cînd i-a grăit tot lui Moise, la Muntele Horeb, din rugul care ardea și nu se consuma (Ieș. 3, 4—5).

Desigur că, pe lângă aspectul imediat, văzut, cînd ne aprindem făclile din făclia preotului și apoi cu ele aprinse mergem pînă acasă ca luminoasă să ne fie calea pe tot parcursul vieții, chemîndu-ne să luăm lumină, Biserica ne îndeamnă să ne luminăm cu lumina cea neapasă a Logosului divin, a Învierii Domnului, eveniment care, cu adevărat, a umplut „de lumină și cerul și pămîntul și cele dedesubt”, cum spune o cîntare de la Paști. După cum știm, prin înviere Iisus, Domnul nostru și-a dovedit ne numai dumnezeirea Sa, ci a chezașuit totodată și învierea noastră, dînd astfel deplin înțeles existenței noastre pămîntești. Trîind acest adevăr, nu mai sim-

tem ca „cei ce n-au nădejde”, ci ridicăți din întunericul păcatelor, în care ne aflăm adesea, sîntem „fii ai luminii și ai zilei”, după cuvîntul Sf. Apostol Pavel. Prin iluminare de Sus, încă cu o mie de ani înaintea Învierii, Psalmistul David spunea: „La Tine este izvorul vieții, întru lumina Ta vom vedea lumină” (Ps. 35, 9).

Chemîndu-ne să luăm lumină, Biserica ne îndeamnă totodată să ne împărtășim din lumina cărții, din lumina virtuților, din lumina înțelepciunii, din lumina dragostei de neam, de limbă, de pămîntul străbun, de rînduiriile sănătoase ce se transmit din generație în generație așa cum a făcut ea pe tot parcursul istoriei sale, generînd sfinți și martiri, atîția eroi morali, simbolizați de legendarul erou din balada: „Dan, căpitan de plai”, ale cărui cuvinte merită a fi știute ca un „Tatăl nostru” de către noi toți:

„Ceahlău sub furtună nu scade mușunoi
Eu, Dan, sub vîntul soartei să scad păgîn nu voi.
Alb (curat) am trăit în secol pe plaiul strămoșesc
Și vreau cu fața albă senin să mă sfîrșesc.
Ca după-o viață lungă, ferită de rusine
Mormîntul meu să fie curat și alb ca mine.”

Chemîndu-ne să luăm lumină, Biserica ne pune în față în același timp împlinirea idealurilor de pace și de dragoste între oameni și popoare, pentru care

a fost răstignit și a înviat Mintuitorul Iisus Hristos, „Domnul Păcii”. Împăcarea cu noi înșine și cu cei din jurul nostru nu este mai vădită ca la Paști.

În Săptămîna Mare mai ales, credincioșii noștri se spovedesc și se cuminecă, existînd buna buna rînduială ca, cu acest prilej, să-și ceară iertare unii altora, împlinîndu-se acum aievea cuvintele Mintuitorului: „De-ți vei aduce darul tău la altar și acolo îți vei aduce aminte că fratele tău are ceva asupra ta, lasă acolo darul tău și mergi de te împacă mai întîi cu fratele tău” (Matei 5, 23).

Acum, la Paști mai ales, credincioșii noștri toți își dau sîrutarea păcii, sau „sărutarea sfințită” (Rom. 16, 16), ori „sărutarea dragostei” (I Petru 5, 14), încît cîntăm: „Ziua Învierii, să ne luminăm cu prăznuirea și unul pe altul să ne îmbrățișăm; să zicem fraților și celor ce ne urască pe noi; să iertăm toate pentru înviere”, trăim cu toții o realitate cum nu se poate mai măreață. „Sărutarea aceasta — explică Sf. Chiril al Ierusalimului — unește sufletele unele cu altele și îndepărtează din suflete orice vrăjmășie. Sărutarea aceasta este deci un semn al unirii sufletelor și al izgonirii oricărui vrăjmășii”. „Ea este simbolul păcii”, cum interpretează și Fericitul Augustin.

Fie deci ca lumina Învierii Domnului să fie pentru noi toți izvor de viață înnoită, izvor de îmbogățire lăuntrică, izvor de bunătate, izvor de cuminenție, izvor de armonie, izvor de dragoste, de pace și înfrățire, izvor de tot ceea ce zidește viața, de tot ceea ce înalță și dă frumusețe reală făpturii omenești.

„TRIBUNA”

(Continuare din pag. a 5-a)

Slavici a făcut din Tribuna „un centru de lucrare literară”. Acest lucru s-a realizat, în primul rînd, prin culegerea și valorificarea folclorului, publicîndu-se colecții de doine, balade, proverbe, basme din toate provinciile românești.

În al doilea rînd, prin preocuparea Tribunei pentru dezvoltarea limbii. Limba și literatura care circulă peste tot și este înțeleasă de toți, rămîne factorul cel mai puternic pentru realizarea unității culturale a tuturor românilor. În această chestiune, poziția Tribunei a fost realistă. Făcînd deosebire netă între limbă și literatură, Slavici înlătură piedicile pentru formularea unei limbi literare comune: pedantisul latinist al blăjenilor ca și abuzul de neologisme al românilor de dincolo și adopta ca bază pentru limba literară graiul firesc al poporului de la țară, scotît de el adevărat corolar. Sub influența junimismului, de la care Slavici a învățat spiritul de exigență artistică, puritatea și autenticitatea expresiei literare, a făcut din Tribuna un exemplu de exprimare sobră și concisă, în deplină concordanță cu limba vie a poporului.

În al treilea rînd, prin munca pe teren literar, care de fapt a fost scopul major al Tribunei. Tribuniștii urmăreau „întărirea vieții noastre literare” prin descoperirea, concentrarea și stimularea energiilor și talentelor noi ale neamului românesc. Lucrarea literară urmărită de Tribuna reclama o gîndire poetică nouă, îndreptată înspre observarea și zu-

grăvirea universului țărănesc. Acestor direcție înnoitoare a fost adusă, în poezie, de George Coșbuc, care și-a înscris în destinul acestui ziar anii cei mai productivi ai creației sale, în proză de Ioan Slavici și de alți povestitori populari. Prin Tribuna, ardeleni au cunoscut literatura de valoare de dincolo de munți, în special prin republicarea poeziilor lui M. Eminescu și prin comentarea operii poetului (Gh. Bogdan-Duică, V. Goldiș). Prestigiul literar al Tribunei a polarizat în jurul ei și alți scriitori ca C. Negruzzi, V. Alecsandri, I. L. Caragiale, I. Pop Reteganul, I. Popovici Bănățeanul. Tribunismul literar a lăsat urme adînci în scrisul transilvănean de mai tîrziu.

Dintr-o scrisoare a lui George Coșbuc rezultă că Tribuna era foarte cîtă și răspîndită. Ajunge repede la o largă circulație. „În țară avea 4.000 de abonați. Era cunoscută și în străinătate. Din Tribuna merg 4 exemplare în America, 1 Australia, 19 Africa și 8 Asia. În Roma merg 3, în Paris 32, în Anglia 4, în Spania și Italia 6, în Rusia 2; apoi prin Germania și Austria merg cu sutele”.

Acest popas aniversar este un prilej nimerit de a aduce un sincer omagiu și prinso de recunoștință celor ce au înființat Tribuna, celor ce au condus-o și tuturor colaboratorilor ei, care i-au imprimat o linie demnă de orice publicație înaintată, făcînd din ea una dintre cele mai prestigioase publicații românești.

Pagini din istoria monahismului românesc

În tot cursul orînduirii feudale de la noi, mănăstirile românești au îndeplinit un rol de seamă nu numai în viața bisericească, ci mai ales în cea culturală și socială a țării. Două erau — și sînt pînă azi — preocupările majore ale călugărilor români: rugăciunea și munca. Deci în mănăstirile noastre se ducea o viață activă, specifică spiritualității românești, adică se puneau accentul pe retragerea totală de lume. În aceste mănăstiri au trăit, de-a lungul veacurilor, mii de călugări cu viața „îmbunătățită”, care au avut o influență covârșitoare asupra vieții morale-duhovnicești a credincioșilor care cercetau mănăstirea respectivă. Așa au fost: Sf. Nicodim de la Tismana, Daniil Sihastrul, Iosif de la Bisericieni, Rafail și Partenie de la Agapia, Ioan de la Rîșca, Inochentie și Eustatie de la Proboata, Epifanie de la Voroneț, Chiriac de la Tazlău, Pahomie de la Porcov, Paisie cel Mare de la Neamț, Gheorghe și Calinic de la Cernica, Grigorie Dascălul de la Neamț și Căldărușani, Irinarh Roset și Nectarie Banu, care au ctitorit biserica de pe Muntele Tabor, Antipa Luchian de la mănă-

năstirea Varlaam în nordul Rusiei și atîția alții, pînă în zilele noastre.

Mănăstirile noastre au fost adevărate așezăminte de cultură, căci în chiliile lor s-au copiat mii de manuscrise în limbile slavonă și română, s-au scris lucrări originale (cronici, lucrări teologice ș.a.), s-au înființat tipografii (Dealul, Cîmpulung, Gavora, Sf. Trei Ierarhi — Iași, Snagov, Antim — București), în care s-au tipărit cărți slavonești, românești, grecești și arabe, s-au deschis școli — elementare, medii, mai tîrziu superioare și seminarii —, s-au pus bazele unor biblioteci, cu cărți și manuscrise în diferite limbi, s-au deschis ateliere de pictură, sculptură și broderie.

În același timp, mănăstirile românești au îndeplinit un remarcabil rol social, căci în incinta lor au luat ființă bolnițe pentru îngrijirea călugărilor bătrîni și suferinzi, dar și a unor credincioși bolnavi, case pentru înțînerea gratuită a călătorilor și a străinilor (xenodochion), mai tîrziu spitale propriu-zise (Colțea și Pantelimon din București, Sf. Spiridon din Iași, Precista Mare din Roman, Proorocul Samuil din Focșani etc.).

Dar mănăstirile românești — mult înzestrate de ctitorii lor —

au subvenționat și o seamă de așezăminte bisericești din Răsăritul Ortodox (cele patru Patriarhii „apostolice”: Constantinopol, Alexandria, Antiohia și Ierusalim, mănăstirile de la Muntele Athos, Muntele Sinai, Țara Sfîntă, Me-teore în Grecia Centrală etc.), care au supraviețuit și și-au desfășurat misiunea lor, în perioada dominației otomane, numai datorită ajutorului românesc.

În zilele noastre, cele 64 de mănăstiri (31 de călugări, 33 de călugărite), 30 de schituri și 18 metocuri, își desfășoară activitatea lor potrivit tradițiilor lăsate de marii lor înaintași. Pe lîngă slujbele zilnice și cele solemne din zilele de hram, în numeroase mănăstiri există felurite ateliere (covoare, odăjdii, sculptură în lemn, clopote, pictură pe lemn și pe sticlă), aproape toate și-au organizat muzee, cu expozate de mare valoare artistică, în altele s-au amenajat cămine pentru preoți și călugări bătrîni, (Dealul) pentru călugărite și preotese văduve (Viforita). În felul acesta, prin toată lucrarea lor culturală-duhovnicească, mănăstirile ortodoxe românești continuă frumoasele tradiții ale spiritualității monahale românești, de rugăciune împreună cu munca și cu valorificarea patrimoniului cultural-artistice național.

Părinți și copii: ontologia și vocația căsătoriei în lumina Sfintei Scripturi

Familia este una dintre coordonatele de bază ale umanității. Ea are un rol esențial atît pentru individ cît și pentru societate. În familie își împlinește persoana în mod plenar vocația pentru comuniune, caracteristică omului și care ține de chipul lui Dumnezeu în om, fiind reflectarea pe plan uman a comuniunii intratrinitare. Pe de altă parte, societatea umană nu poate fi imaginată „fără familie”. În familie se nasc și se formează membrii societății. Fericitul Augustin, zice despre familie că ea „este, în ceea ce privește neamul omenesc, ca o pepinieră a cetății” (*Despre cetatea lui Dumnezeu*, XV, 16, 3, P.L. XLI, 459). Este, deci, firească preocuparea societății, a factorilor ei responsabili, de a orienta familia spre împlinirea în mod optim a rosturilor sale. Și ține de misiunea Bisericii buna îndrumare a credincioșilor ei, pe temeiul învățării dumnezeiești, în ce privește vocația căsătoriei și familiei creștine.

Unirea bărbatului cu femeia prin căsătorie spre ajutorare reciprocă, spre cultivarea iubirii integrale și spre nașterea și creșterea copiilor este un dat al creației. După învățătura Sfintei Scripturi, istoria familiei începe odată cu istoria umanității. Combătînd unele atitudini care marcau degradarea moralei familiale, Mîntuitorul Hristos amintește că „de la început” Dumnezeu a creat familia monogamică și citează textele din Facere 1, 27 și 2, 24 (Mt. 19, 3u Mc. 10, 2u). Căsătoria este „taina primordială”, instituită de Dumnezeu „de la început” și legată de taina creației în ansamblu.

Relatarea din cartea Facerii relevă profunzimi care cu greu scapă cititorului atent al Scripturii: „Și a zis Dumnezeu: «Să facem pe om după chipul și asemănarea noastră...» Și a făcut pe om după chipul Său; după chipul lui Dumnezeu l-a făcut; a făcut bărbat și femeie. Și Dumnezeu i-a binecuvîntat...” (Fac. 1, 26u). În cap. 2 din Facere apar și câteva elemente noi, nu mai puțin importante în ce privește ontologia căsătoriei: Eva este luată din Adam (v. 21—22); Adam constată înrudirea dintre el și femeia pe care i-a creat-o Dumnezeu (v. 23); în sfîrșit, concluzia relatării evidențiază unirea traică a soților într-un trup (v. 24).

Dualitatea sexelor este, așadar, voită de Dumnezeu. Bărbatul și femeia sînt împreună chip al lui Dumnezeu. Cele două sexe sînt complementare nu numai pe plan fizic, ci și prin comuniunea de viață, care face din iubirea conjugală un reflex al iubirii intratrinitare: „după chipul lui Dum-

nezeu l-a făcut; a făcut bărbat și femeie” (Fac. 1, 27). Folosirea pronumelui singular — l-a — în acest text este semnificativă. Omul este purtător al chipului lui Dumnezeu nu ca individ solitar, ci în bipolaritatea masculinului și femininului, ca fiind esențial „conjugală”. Departate de a fi o consecință a păcatului — cum s-a susținut uneori — unirea soților în căsătorie apare, în optica fundamental optimistă a Bibliei, ca o binecuvîntare: „Dumnezeu i-a binecuvîntat și a zis: «Fiți rodnic și vă înmulțiți și umpleți pămîntul...»” (Fac. 1, 28). Legea celor două sexe este în slujba fecundității. Prin instituirea căsătoriei, Dumnezeu îi face pe oameni colaboratorii Săi la transmiterea vieții. De aceea, în concepția biblică, nașterea de prunci este o binecuvîntare dumnezeiască, iar sterilitatea echivalează cu un blestem.

Mîntuitorul Hristos a restaurat legătura căsătoriei, înălțînd-o din ordinea naturii în ordinea harului. Citînd textele din Facere 1, 27 și 2, 24, Domnul recunoaște în căsătorie o lucrare a lui Dumnezeu; „Așa încît nu mai sînt doi, ci un trup. Deci ce a împreunat Dumnezeu omul să nu despărță” (Mt. 19, 6; Mc. 10, 8b—9). Dumnezeiescul Învățător reafirmă astfel sacralitatea căsătoriei ca un dat al creației. Sacralitatea conferită de Dumnezeu unirii dintre bărbat și femeie înseamnă afirmarea unor valori nu numai sacre, ci și profund umane.

Mîntuitorul relevă aceste valori ale căsătoriei, afirmînd indisolubilitatea ei (Mt. 19, 3u; Mc. 10, 2u; Lc. 16, 18), condamnînd aspru adulterul, chiar și pe cel săvîrșit „în inimă” (Mt. 5, 27—28), chemîndu-i la Sine pe copii (Mt. 19, 13—15) și dîndu-i pe copii drept pildă de nevinovăție și smerenie (Mt. 18, 2—4).

În Epistolele pauline aflăm multe texte importante asupra căsătoriei și asupra semnificației umane și religioase a raporturilor dintre soți. Pentru Sf. Apostol Pavel căsătoria este un „dar” al lui Dumnezeu, ca și fecioria (I Cor. 7, 7), iar indisolubilitatea ei o poruncă a Domnului (I Cor. 7, 10—11; cf. v. 39; Rom. 7, 2—3). Apostolul recunoaște calitatea morală ireproșabilă a legăturii trupești a soților (I Cor. 7, 1—6), justificînd-o nu numai prin scopul nașterii de prunci, ci și prin funcția ei de remediu al concupiscenței. Aduși la egalitate deplină în Hristos (Gal. 3, 28), soții trebuie să promoveze o unire profundă, o iubire plină de înțelegere a fiecărui față de celălalt (Efes. 5, 22—33; Col. 3, 18—19 ș.a.).

Vorbînd despre căsătoria creș-

tină, Sf. Pavel afirmă explicit caracterul ei de Sfîntă Taină a Bisericii: „Taina aceasta mare este; iar eu zic în Hristos și în Biserica” (Efes. 5, 32). Soții creștini, cuprinși în sfera de acțiune a harului lui Hristos, ca membre ale Trupului Lui, participă prin căsătorie la taina unității și a iubirii fecunde dintre Hristos și Biserică. Căsătoria creștină este astfel mijloc sau instrument al harului sfințitor, adică este o Sfîntă Taină.

După învățătura Sfintei Scripturi, fecunditatea ține de esența iubirii conjugale. Nașterea de prunci este indicată în mod expres ca scop al căsătoriei la creație (Fac. 1, 28). Sf. Apostol Pavel relevă rolul soteriologic al procreării cînd zice că femeia „se va mîntui prin naștere de fii, dacă stăruie, cu deplină înțelepciune, în credință, în iubire și în sfințenie” (I Tim. 2, 15; cf. 5, 10, 14). Avortul,ucidere premeditată a pruncului în pîntece, contravine poruncii a VI-a din Decalog și este rînduit de Mărturisirea Ortodoxă între păcatele strigătoare la cer. Evitarea zămislii de prunci în orice chip, zice Fericitul Augustin, este „rușinoasă și neîngăduită”. Singura alternativă a fecundității unirii conjugale este înfrînarea completă. Numai asumîndu-și răspunderea nașterii și creșterii copiilor, soții realizează la cotă înaltă și celelalte funcții ale căsătoriei. Iubirea și unirea soților devine deplină numai prin copii. Rod al unirii depline a două persoane, copilul este expresia unei noi realități: el exprimă viața cuplurului, părinții depășesc relația lor mutuală printr-o iubire care este dăruire și uitare de sine, punîndu-se amîndoi în slujba unei noi persoane. Copilul, îmbogățînd și întîrînd viața conjugală, constituie o valoare de neprețuit pentru părinți. Pe de altă parte, un singur copil nu este de ajuns să exprime și să recreze cuplul. Mai mulți copii vor exprima în mod adecvat bogăția ontologică a căsătoriei.

Prin nașterea și creșterea copiilor, familia se validează și pe plan social. Soții care evită cu voia nașterea de prunci se închistează de cele mai multe ori într-un egoism antisocial. Copiii reprezintă o valoare nu numai pentru părinți, ci și pentru societate, pentru poporul din care fac parte, pentru Biserică. Pentru fiecare generație, copiii înseamnă viitorul, cu toate speranțele sale, chezașia realizării plene a destinului umanității. Cum spunea marele poet indian R. Tagore: „Fiecare copil ne dă speranță că Dumnezeu nu și-a pierdut încrederea în om”.

Pr. prof. Vasile Mihoc

Spiritualitatea geto-dacilor

(Continuare din pag. a 5-a)

cu sufletul, și iată pentru ce medicii greci nu se priceau la cele mai multe boli: pentru că ei nu cunosc întregul pe care-l au de îngrijit. Dacă acest întreg este bolnav, partea nu poate fi sănătoasă. Căci, zicea el, *toate lucrurile bune și rele, pentru corp și pentru om în întregul său, vin de la suflet*, și de acolo curg (ca dintr-un izvor), ca de la cap la ochi.

Trebuie deci, mai ales și în primul rînd, să tîmăduim izvorul răului, ca să se poată bucura de sănătate capul și tot restul trupului”.

Un alt scriitor grec, filosoful stoic Poseidonios (135—51 î.Hr.), ale cărui informații au fost înregistrate de geograful grec Strabo din sec. I d.Hr., ne relatează că misi (moesii), din care făcea parte și neamul geto-dacilor, ducău o viață simplă și austeră, și se fereau, din *cucerție*, să mînlănce carne și vietăți. Se hrănesc, însă, cu *miere, lapte, brînză și vegetale*, ducînd un trai liniștit, pentru care pricină au fost numiți „theosebi” — cinstitorii de Dumnezeu, cucernici și „capnobati” — cei ce trăiesc cu aer. Unii trași își petrec viața fără a avea legături cu femeile, numîndu-se *ctiși* — abstenenți sau *abioi* — fără viață. Ei sînt onorați și socotiți sacri, trăind așa dar ferii de orice primejdii. „Pe toți aceștia poetul i-a numit (...) „cei ce se hrănesc cu lapte”, „cei ce duc o viață sărăcăcioasă” și „oamenii cei mai drepi”.

Preoții dacilor, numiți „polisti”, erau vestiți printre cumpătarea și ascetismul lor. Scriitorul evreu Iosif Flaviu (sec. I d.Hr.) îi compară pentru viața lor moderată, plină de renunțări și înfrînări, cu esenienii de la Marea Moartă, mai bine cunoscuți în timpul nostru datorită descoperirilor arheologice de la Koumran.

Interesantă este, de asemenea, pentru spiritualitatea geto-dacilor, mărturia filosofului grec Iamblichos († 333 d.Hr.). După relatarea acestuia, geții au învățat că sufletul este nemuritor de la Zalmoxis, trac de origine, fost sclav și discipol al lui Pitagora. „După ce Zalmoxis a fost eliberat, s-a întors la geții, le-a întocmit legile (...) și a îndemnat la bărbăție pe concetașenii săi, *convîntîndu-i că sufletul este nemuritor*. Chiar și acum *galații* toți și *trabii* (popoare de origine tracă din Asia Mică) și mulți dintre harbari învățat pe copiii lor că nu este cu puțină ca sufletul să piară, ci el continuă să existe; și că nu trebuie să se teamă de moarte, ci să înfrunte primejdiile cu vitejie” (Iamblichos, *Viața lui Pitagora*, XXX (173), Leipzig (Teubner), 1937; *Fontes historiae*

Dacoromaniae, t. II, București, 1970, p. 19).

De asemenea, împăratul Iulian Apostatul (361), cînd descrie luptele împăratului Traian (98—117) cu geto-dacii, pune în gura lui Traian următoarele aprecieri referitoare la credința geto-dacilor în nemurirea sufletului: „Eu (Traian), ... din cauza silniciei geților, singur am cutezat să merg împotriva neamurilor care locuiesc dincolo de Istru și am înfrînt neamul geților, care au fost mai războinici decît oricare dintre oamenii ce au trăit cîndva — și aceasta nu numai datorită tăriei trupului lor, dar și pentru că *li convinsese să fie astfel slăvitul lor Zalmoxis. Crezînd că nu mor, ci că își schimbă doar locuința ei sînt mai porniți pe lupte decît ar fi înclinați să întreprindă o călătorie*” (Imp. Iulian Apostatul, *Banchetul sau Împărații*, 22, ed. F. C. Hertlein, t. I, Leipzig, 1875, p. 420 *Fontes historiae Dacoromaniae*, t. II, p. 29—31).

Unii dintre scriitorii și părinții Bisericii greci și latini, cum sînt Clement Alexandrinul († 215), Sf. Ipolit († 235), Origen (254), Sf. Ioan Gură de Aur († 407), Sf. Grigorie de Nazianz († 390), Teodoret de Cir († 466), Isidor de Sevila († 636), Fotie († 897) au vorbit de asemenea despre spiritualitatea geto-dacilor, îndeosebi despre credința lor în nemurirea sufletului.

Dintre toți, reținem ceea ce ne spune Clement Alexandrinul într-un text din lucrarea sa *Stromata*, cartea a IV-a. El scrie că „*geții, un popor barbar, căruia nu-i lipsește gustul filosofiei, aleg pentru eroul Zalmoxis un sol în hiecare an. Zalmoxis era unul dintre ucenicii lui Pitagora. Este sacrificat acela care este socotit ca cel mai încercat. Cei ce se ocupă cu filosofia în nu sînt aleși (pentru jertfă) se înfrustează, gîndindu-se că li s-a refuzat o slujire fericită. Întreaga Biserică este plină de aceia care, toată viața lor meditează la moartea datorată de viață în Hristos, atît bărbați cît și femei înțelepte*”.

Cunoscînd acestea despre spiritualitatea geto-dacilor, ne dăm seama că n-a fost greu ca ei, care credeau în spiritualitatea și nemurirea sufletului, într-o viață viitoare și ascetică o viață sobră, plină de renunțări și înfrînări, să îmbrățișeze creștinismul. În afară de studiile citate, să se vadă și: Jean Coman, *Zalmoxis. Un grand problème gète*, București, 1940; Mircea Eliade, *De Zalmoxis à Gengis-Khan*, Paris, 1970; A. Nour, *Cultura lui Zalmoxis*, București, 1941; C-tin Daniel, *Zalmoxis, ucenicii săi și claustrarea*, în „*Luccealdrul*”, XXVII (1984), nr. 6 din 11 februarie.

Gînduri despre Înviere

(Continuare din pag. a 4-a)

Și dacă pe aceeași Marie trebuie s-o recunoaștem în Betania săvîrșînd, simbolic, și anticipativ, ritualul de înmormîntare a Domnului, prin aceeași emoționantă ungere cu mir, iubirea ei capătă dimensiuni cosmice. De moartea lui Iisus se întunecă soarele, de învierea Lui se bucură ingerii. Maria Magdalena e cea dintîi care-i gătește Domnului îngroparea, ea va fi și cea dintîi care să se pătrundă de bucuria Învierii. E suprema Bucurie, aceea care incununează Iubirea.

Și totuși, nu Maria Magdalena este primul martor al Învierii. Părintele Stăniloae spune — superb! — că iubirea a început în iad. De pe Cruce El se pogorî întru cele mai de jos ale adîncului și li se arată protopărinților Adam și Eva, pe care-i ridică împreună cu cei asemenea încătușați. Și pentru ei murise pe Cruce, și față de ei avea de împlinit o făgăduință. În iconografia noastră încă se mai cultivă, din păcate, acea reprezentare realistă și oarecum vulgară, de influență apuseană, a unui Iisus ridicîndu-se deasupra mormîntului gol, cu steagul biruinții în mînă. Or, singura imagine potrivită este aceea a pogoririi Lui la neamuri, izvornită din genul iconografiei bizantine și atît de frumos rafinată în vechile noastre fresce și miniatu-ruri. Nimeni nu L-a văzut pe Domnul înviind, dar mulți sînt cei ce L-au văzut înviat.

Deasupra, în rai, mai aștepta un martor: tilharul răstignit de-a dreapta lui Iisus. Nu mai avusesse timp pentru îndreptare, dar în ultima clipă se răscumpăraseră prin simpla recunoaștere a vinovățiilor sale și a Nevinovatului de alături. Bucuria Învierii i se oferă și celui ce s-a trezit în ultima clipă din somn — sau somnolența — cugetului.

Că Învierea „a început” în iad, e un fel de a spune, la măsura rostirii și priceperii noastre. Nu e vorba de momente succesive, ci de simultaneitatea prezenței lui Dumnezeu. În același timp, Iisus era „în mormînt, cu trupul, în iad cu sufletul, în rai cu tilharul și pe scaun împreună cu Tatăl și cu Duhul”. Un început perpetuu.

După ce a fost văzut de Maria Magdalena, Domnul li s-a arătat, de mai multe ori, și ucenicilor Săi. La un moment dat le-a apărut Cineva la țărni și le-a poruncit să arunce mreața și ei l-au ascultat și au prins multime mare de pești. Nimic nu s-a petrecut fulgerător, halucinant, totul s-a petrecut la lumina zilei, cu calm, gospodărește, atît de pe îndelete încît pescarii și-au luat timp chiar să-și numere vînatul și să observe că mreața nu se rupse de atîta belșug. În cele din urmă, poftiți să prinzască împreună, ucenicii se uitau la El și (ascultați bine!): „niciunul nu îndrăznea să-l întrebă: cine ești Tu?, știînd că Domnul este”. Pagină extraordinară!

ȘTIRI — INFORMAȚII — ȘTIRI — INFORMAȚII — ȘTIRI — INFORMAȚII

Dr. Antonie Plămădeală, Mitropolitul Ardealului, Tradiție și libertate în spiritualitatea ortodoxă, Sibiu 1983, 410 p.

Noua carte a I.P.S. Mitropolit Antonie al Ardealului justifică într-un total interes cu care a fost primită. Pr. prof. Dumitru Stăniloae, care semnează prefața, arată că: „I.P.S. Sa ne-a dat o carte cum nu cunoșc să se fi scris o alta undeva”. Într-adevăr, în literatura teologică românească și, pe un plan mai larg, în literatura teologică ortodoxă nu găsim o lucrare pe potrivă.

I.P.S. Sa abordează această însemnată problemă a tradiției și libertății cu înaltă competență, profund spirit analitic și o largă viziune de ansamblu.

Cartea este rezultatul nu atât al unor investigații personale întreprinse din exteriorul realității pe care le înfățișează, cât mai ales al unei nemijlocite implicări în aceste realități. Bun cunoscător al tradiției monahale răsăritene, ca unul care din tinerețe a depus votul călugăriei, I.P.S. Sa a beneficiat de avantajul de a fi putut cunoaște, la ea acasă, și tradiția monastică a Apusului, ceea ce i-a permis să poată rosti judecăți de valoare asupra stărilor de lucruri dintr-o parte și alta. Constatările pe care I.P.S. Sa le face în legătură cu unele aspecte ale vieții călugărești apusene sînt lipsite de orice intenție polemică, cum însuși a ținut să precizeze chiar în Cuvîntul înainte. De altfel, autorul nu omite să vorbească și despre unele „Extrem necaracteristice” ale tradiției călugărești răsăritene.

Alcătuiind această însemnată și temeinică lucrare, I.P.S. Mitropolit Antonie a urmărit în primul rînd folosul sufletesc al clerului, monahilor și credincioșilor Bisericii noastre, dar a oferit în același timp, și un valoros document teologic pentru buna informare a oricui, care de altă conștiință fiind, ar fi dorit să cunoască ce este Ortodoxia în esența ei, în profunzimea trăirii, pusă mereu în acord cu tradiția milenară dar și cu realitățile lumii în continuă schimbare. În epoca ecumenică în care trăim, o astfel de carte este binevenită.

Pe parcursul celor 410 pagini, materia cărții este structurată după cum urmează:

— Cap. I: Regula și tradiția în spiritualitatea răsăriteană (p. 18—82).

— Cap. II: Aspecte ale vieții duhovnicești în tradiția răsăriteană (p. 83—155).

— Cap. III: Tradiție și libertate (p. 156—245).

— Cap. IV: Rugăciune și cunoaștere (p. 247—269).

— Cap. V: Cîteva considerații asupra isihasmului (p. 270—284).

— Cap. VI: Rugăciune și acțiune (p. 285—308).

— Cap. VII: Spiritualitate și slujire (p. 309—327).

— Cap. VIII: Monahism și ecumenism (p. 328—349).

— Cap. IX: Falsul misticism: incercare de tipologie (p. 350—387).

— Cap. X: Cîteva trăsături specifice spiritualității românești (p. 388—406).

Reflectînd spiritualitatea ortodoxă, în general, cartea nu neglijează nici specificul local românesc. Acest specific transpare de pe fiecare filă a ei. Astfel, exemplele care abundă în carte și care au darul de a arăta în ce măsură teoria s-a îmbinat mereu cu practica sau în ce chip tradiția a fost respectată cu scrupulozitate fără anularea libertății, sînt luate din sinul comunităților monahale românești sau din viața sihastriilor noștri, nevoitori prin munții, codrii și locurile retrase ale României. Conștient de inestimabilul tezaur de spiritualitate ortodoxă românească, I.P.S. Sa îi pune mereu în evidență splendorile.

Și din punct de vedere formal, cartea întrunește cele mai alese calități. Lectura ei farmecă deopotrivă mintea și inima.

La baza lucrării stă un bogat și select aparat critic, ceea ce îi imprimă rigurozitatea informației documentare.

Privită sub toate aspectele, cartea este pe măsura prestigiuului de care se bucură autorul care a alcătuit-o. Ea se înscrie ca o nouă și deosebit de valoroasă contribuție a I.P.S. Sale la îmbogățirea patrimoniului de spiritualitate ortodoxă românească.

Pr. prof. D. Abrudan

SIBIU

● Gura Riului, jud. Sibiu, este o străveche vatră românească și de credință străbună, parohia avînd două biserici, cea mai veche ducîndu-și începutul către secolul XIII, după cum spun unele măturii. La ambele biserici sînt deschise lucrări de reparații și pictură, prin grija C. Preoți parohi N. Bunea și Gh. Span,

● Din încredințarea I.P.S. Mitropolit Antonie al Ardealului, Duminică, 1 aprilie 1984, P.S. Episcop-vicar Lucian Făgărășanul a săvîrșit Sf. Liturghie arhierescă în biserica mare din Gura Riului, răspunsurile fiind date din corul parohiei și obștea cea mare a credincioșilor, îmbrăcați în minunatele costume specifice marginimii Sibiului.

La timpul potrivit, C. Diacon Virgil Man a fost hirotonit întru preot pe seama parohiei Curciu, prot. Medias.

La priceasnă a predicat P.C. Cons. Gh. Papuc, iar la sfîrșitul Sf. Liturghii C. Pr. Gh. Span a făcut o prezentare a parohiei și a celor două biserici.

Cuvînt de învățătură a rostit apoi P.S. Episcop-vicar Lucian Făgărășanul.

ALBA IULIA

● În ziua de 19 februarie a.c., P.S. Episcop Emilian al Alba Iuliei a asistat la Sf. Liturghie în biserica din parohia „Bucurdea Vinoasă, prot. Alba Iulia. La sfîrșitul slujbei P.S. Sa a rostit un cuvînt de învățătură inspirat din Evanghelia zilei.

● Sărbătorirea a 125 ani de la Unirea Principatelor Române a prilejuit preoștii din Eparhia de Alba Iulia, întîlnirea cu P.S. Episcop Emilian în cadrul Conferințelor preoștesci din luna februarie a.c. La aceste întîlniri s-au prezentat la fiecare protopopiat Conferința „125 de ani de la formarea statului național român modern prin unirea Moldovei cu Muntenia”. Prin luările de cuvînt ale preoștilor s-au exprimat simțăminte pătrunse de un înalt patriotism, angajîndu-se ca prin cuvînt și faptă să contribuim la întărirea unității poporului nostru.

● În ziua de 4 martie a.c., P.S. Episcop Emilian a săvîrșit Sf. Liturghie arhierescă în Catedrala episcopală și a hirotonit întru diacon pe candidatul la preoție Constantin Miron.

● În ziua de 10 martie P.S. Episcop Emilian a săvîrșit Sf. Liturghie arhierescă în Catedrala episcopală și a hirotonit întru preot pe C. Diac. Constantin Miron, pentru parohia Băla, prot. Tg. Mureș iar întru diacon pe candidatul la preoție Aurel Sărbu.

● Duminică, 11 martie a.c., P.S. Episcop Emilian a săvîrșit Sf. Liturghie arhierescă în Catedrala episcopală din Alba Iulia și a hirotonit întru preot pe C. Diac. Aurel Sărbu pentru parohia Nima Riciului, prot. Tg. Mureș.

● Ziua de 25 martie a înscris în calendarul Bisericii Ortodoxe îndoitul praznic al Bunei Vestiri și al Închinării Cinstitei și de viață făcătoarei Cruci. Cu acest prilej P.S. Episcop Emilian însoțit de un sobor de preoți a oficiat Sf. Liturghie în biserica Buna Vestire din Municipiul Alba Iulia, biserica ctitorită de prot. Nicolae Rațiu, duhovnicul martiriului neamului — HOREA.

La sfîrșitul Sf. Liturghii P.S. Episcop Emilian a rostit un cuvînt de învățătură.

ORADEA

● Duminică, 26 februarie 1984, P.S. Episcop Vasile a săvîrșit Sf. Liturghie în biserica parohială Oradea-Olosig, pîstărită de Pr. Dr. Gheorghe Lițiu; Duminică, 4 martie a.c., în biserica parohială Oradea-Seleus, pîstărită de Pr. Gheorghe Henț și Nicolae Iuhoș; în Duminica Ortodoxiei, 11 martie a.c., la Catedrala episcopală (Biserica cu Lună); Duminică, 18 martie a.c., în biserica „Sf. Nicolae”

(catedrala a II-a), iar Duminică, 25 martie a.c., de Praznicul Bunei Vestiri în biserica parohială „Buna Vestire” din Oradea, cu prilejul sărbătoririi hramului acestei sf. biserici, pîstărită de Pr. Nicolae Mara, Consilier eparhial și Pr. Ioan Gudea, paroh.

În toate aceste sf. biserici, chiriarhul a ținut cite un ziditor cuvînt de învățătură.

● În cursul lunii martie a.c., ierarhul a hirotonit întru preot pe următorii candidați la preoție: Molnar Ioan, licențiat în teologie, la 11 martie 1984, pentru parohia Turț II, prot. Satu Mare; Marian Nicolae, licențiat în teologie, la 17 martie 1984, pentru parohia Salonta II, prot. Oradea; Ghiurcău Vasile, absolvent de seminar, la 18 martie 1984, pentru parohia Porțita, prot. Carei; Bologa Romel, licențiat în teologie, la 24 martie 1984, pentru parohia Butan-Măgești, prot. Oradea; Văscu Augustin, absolvent de seminar, la 25 martie 1984, pentru parohia Aciș, prot. Carei.

Semnalăm... Semnalăm...

● În revista *Luceafărul* (în două numere, 6 și 7, 1984, p. 12) Constantin Daniel publică un studiu interesant, ca tot ce publică acest autor: ZALMOXIS, UCENICII SAI ȘI CLAUS-TRAREA, chiar dacă unele din tezele sale, ca tot ce e omnesc, ar mai putea fi regîndite. În acest fragment de pildă, folosind un termen din domeniul patologiei, SENSORY DEPRIVATION, deprivare senzorială, despre care scrie printre alții Ph. Solomon (Cambridge, Mass, 1961), Constantin Daniel crede a fi găsit cheia credinței dacilor în nemurirea sufletului și în existența lumii de dincolo. Credeau, pentru că în starea de deprivare senzorială, retrași în peșteri, aveau halucinații vizuale și auditive, pe care le identificau cu o lume de dincolo, despre existența căreia ajungeau la certitudini îndubitabile!

Oare nu cumva se generalizează prea mult? Pe de o parte, dacă deprivarea senzorială va fi fost practică de Pythagora, de Zalmoxis și de Deceneu, obținută în condiții de izolare în peșteri, e greu de presupus că toți dacii o practicau întocmai ca și marele lor preot! Pe de altă parte, credința dacilor, aceea care îi făcea viteji îndrăzneți, nu venea dintr-o astfel de experiență patologică, ci din adînc de istorie, de cînd s-au născut credințele și care, la unele popoare au luat unele forme, la altele alte forme, potrivit cu fondul și ethosul lor genetic. Ne vine greu să credem și faptul că Zalmoxis își datora înțelepciunea, faima și marea trecere printre ai săi, unor experiențe patologice. De ce să vedem în retragerea sa neaparat căutarea voință de halucinații vizuale și auditive? Oare numai așa au ajuns filozofii și înțelepții la Dumnezeu? Experiența lor în retragere putea fi și de altă calitate. Contemplativă adevărată resping cu hotărîre halucinațiile de orice fel. Dacă trecem puțin prin Pateric și prin Filocalie ne edificăm mai repede. Zalmoxis trebuie să fi fost de altă calitate decît un astfel de mag minor. Nu l-ar fi divinizat un popor întreg. Trebuia să le fi dat dovezi evidente de înțelepciune limpede, de echilibru și de înțelegere clară a realității lumii, a vieții materiale și a celei spirituale. Iordanes, cum arată și Constantin Daniel, notează „propensiunea dacilor spre filozofie”, ceea ce îi înscrie în cu totul altă categorie decît a ani-miștilor, sau a celor ce își provocau sentimentele și meditația religioasă prin mijloace artificiale.

Dacă ne hotărîm să acordăm credit absolut teoriei deprivării senzoriale prin retragerea în peșteri, și s-o aplicăm în cazul lui Zalmoxis și al dacilor, după aceea nu mai e greu să tragem cît de multe și orice concluzii dorim. Ele vor părea logice, dacă vom uita că am primit cheia cu prea multă ușurință. De pildă, Constantin Daniel, după ce s-a fixat asupra deprivării senzoriale ca rațiune fundamentală și unică a experiențelor personale ale lui Zalmoxis, stabilește cu certitudine că, deoarece și Pythagora și Zalmoxis se izolau în peșteri, „trebuie să tragem concluzia neaparat obligatorie că... atunci cînd s-au izolat... au trebuit să aibă o stare de deprivare senzorială, ca halucinații vizuale, auditive, tactile și de alt tip”. Și mai departe: „Această stare de deprivare senzorială trebuia să genereze neaparat asemenea halucinații...” Și, în momentul în care se produceau halucinațiile, strămoșii noștri se încărcau pe loc cu credința, cunoștința, certitudinea că există o lume de dincolo și că ei erau nemuritori! Sau, cu cuvîntele autorului: „În aceasta consta în ultimă esență modul cum geto-dacii învîtau pe oameni că sînt nemuritori”. Și apoi iată și altă concluzie: deoarece în stare de deprivare senzorială le apăreau mai multe personaje, „geto-dacii (nu Zalmoxis! n.n.) trebuiau să fie desigur politeiști”. Ca să se explice totuși răspîndirea consecințelor deprivării senzoriale în popor, mai departe se presupune (nu se dau temeiuri) că „și multe căpetenii ale geto-dacilor” se izolau, ca să realizeze stări de halucinație și a continuat la români de-a lungul istoriei, fiind preluată de ortodoxie. Dovadă mulțimea sihastriilor și a sihastriilor de la noi. În sprijin e citată, desigur întoarsă pe dos, cartea lui Ioanichie Bălan, *Vetre de sihăstrie românească* (București, 1982).

Deprivările senzoriale vor fi avînd terenul lor de aplicare, îndeosebi în legătură cu unele minusuri în echilibrul mintal și sufletesc. În aplicarea formulei la viața, filozofia și religia lui Zalmoxis și a geto-dacilor, noi am fi însă mai nuanțați, dacă nu chiar mai reținuți, oricît de اسپيتitoare ar fi ea. E اسپيتitoare, dar și prea simplistă și comodă cînd pleci de la o teză, în loc să ajungi la ea.

● Cardinalul Jean-Marie Lustiger, Arhiepiscopul Parisului, arată că deși în general numărul practicanților religioși a scăzut în dieceza sa, în ultimii 5—6 ani s-a produs totuși o anumită stabilizare. Printre metodele pe care și le propune pentru a reinviata viața creștină, are în vedere insistența asupra formației clerului și dezvoltarea diaconatului, în așa fel încît preoții care sînt astăzi de zece ori mai pușini decît acum treizeci de ani, să aibă în diaconi parteneri noi de misiune. (L'Observateur Romano, 8, 1984, p. 7). Iată cum reactualizarea de către romano-catolici a uneia din cele trei trepte ierarhice creștine e impusă de viața însăși, ne mai fiind nevoie s-o mai socotim printre punctele care ne despart.

● Citim în „*Luceafărul*” (nr. 10, 1984, p. 1) sub semnătura lui Mihai Stoian un articol frumos intitulat: CALENDAR DE SUFLET!

● Preotul Gheorghe Cunesco recenzează Imnele iubirii, cartea din urmă a lui Ioan Alexandru, în „*Revista culturii mozaic*” (nr. 5-7, 1984, p. 2).

● Despre AMBIGUA a Sfîntului Maxim Mărturisitorul († 662), în traducerea Păr. D. Stăniloae, apărută de curînd la Editura Patriarhiei, scrie în „Săptămîna” (nr. 7, 1984, p. 3) Ioan Alexandru. Tot el scrie despre „*Epoca străromână*”, introducînd pe scurt cartea cu același titlu a prof. I. G. Coman. („Săptămîna”, nr. 5, 1984, p. 5).

ANTONIE P.

ARTICOLELE ȘI CORESPONDENȚA

se adresează REDACȚIEI Telegrafului Român, Sibiu, str. 1 Mai nr. 35. — Articolele nepublicate nu se înapoiază.

COMITETUL DE REDACȚIE: Dr. Antonie Plămădeală, Mitropolitul Ardealului — președinte; Lucian Făgărășanul, Episcop-vicar — vicepreședinte; Pr. prof. Dr. Dumitru Abrudan — redactor responsabil; Prof. Dr. Aurel Jivi — redactor adjunc; Arhid. Gheorghe Papuc, Pr. prof. Dr. Mircea Păcurariu — membri; tehnoredactor: Diac. Ezechiel Oancea; corector: Pr. Vartolomeu Constantinescu.

Cititorii din străinătate se pot abona, adresîndu-se la ILEXIM Departamentul Export — Import Presă P.O. Box 136-137 — telex: 11226, București, str. 13 Decembrie nr. 3.